

РУСИН

ИНФОРМАЧНЫЙ МЕСЯЧНИК РУСИНІВ СЛОВЕНЬСКА
INFORMAČNÝ MESAČNÍK RUSÍNOV SLOVENSKA

Сходзованя організації РОС

16-ый юн 2006 быт про членів Выконного выбору Русиньской оброды на Словеньску (ВВ РОС) дньом засідань, рішінь і приправ на Координачный выбор РОС (КВ РОС), на стрічу з членами Містьской організації РОС в Пряшові, як і приправ на єдну з наймасовішых акцій – 44. Фестивал культуры і шпорту в Меджілабірцях, але і інших, котры РОС у тых літніх днях чекать невсроком (їх список сьме друковали в юновім ціслі Інфо Русина).

▲ Погляд на засіданя членів КВ РОС – в середині В. Противняк, председа РОС.

Найперше было засіданя членів ВВ РОС на чєлі з председом В. Противняком. Програма засіданя творила інформація о дотеперішніх акціях РОС, о замірах в діяльствє редакції Інфо Русина, інформації о недавнім засіданю Світової рады Русинів в Криниці, о колективнім членстві в РОС і актуалній евіденції членів вшыткых містьских і окресных організації РОС, але і о інших внутроорганізацных задачах РОС.

У тот самый день, по обіді ся конечні і по довгім часі одбыло і засіданя МО РОС у Пряшові на чєлі з його председом Мирном Сисаком, котрый на засідані привитав председу РОС В. Противняка. Він членів МО РОС в Пряшові інформовав о дотеперішній роботі РОС, як і о планах до будучности з цільом, жебы РОС ся дома і у світі презентовала в штонайліпшім світлі. В. Противняк высловив желаня, же пряшівска МО РОС бы мала росшырити свое членство о молодых людей зо середніх і высокых школ. Темы, котры перед участниками засіданя предложыв М. Сисак были: ситуація навколо проблематики двох Руських клубів 1923 і Руськім домі і проблемы одділіня редакції Народных новинок і Русина. Тому была присвячене

скоро ціле засіданя МО РОС у Пряшові а на рішіня тых проблемів были повірены окремы членове. Но менше ся говорило о тім, што пряшівска МО РОС планує роби-

ти і як в будучности зактівізovati свою роботу.

У фестивалных Меджілабірцях в Евроготелі Лаборець ся 24. 6. 2006

перед обідом зышли членове КВ РОС на своїм першім засідані од миморядного сейму РОС (марец 2006). Засіданя отворив і вів Ян Липіньскый, підпредседа РОС, котрый потім дав слово В. Противнякови, председови РОС. Він притомных членів КВ РОС інформовав о програмі двох засідань ВВ РОС, о дотепер зреализованых проектах РОС, о ситуації в редакції Інфо Русин (о. і. і о выголошенім конкурзі на шеф-редактора). Ф. Латтова, тайомнічка РОС говорила о репрезентації РОС на Меджінароднім бенале русиньской культуры в польській Криниці і о засіданю Світової рады Русинів, котре ся одбыло в тім самім часі (27. – 28. 5. 2006). Председа РОС В. Противняк попросив вшыткых председів МО і ОО РОС сповнити свою повинність – послати на ВВ РОС точну евіденцію членства, і термінів організованя окремых акцій РОС... Дотеперь тото зробила лем М. Біцкова, председкыня МО РОС в Кошыцях. В дискузії КВ РОС ей члены говорили до конкретных тем высшеспоминаного програму, значить о минулій і будучій роботі, о персоналных і економічных проблемах організації, о сполупраці з іншыма русиньскыма організаціїма, ку чому притомны прияли узнесіня на хосен вшыткых Русинів.

—К—

ФЕДОР ВІЦО / ІЛЬКО СОВА З БАЮСОВА

Pieseň Nech žije, žije sa dočkala rusínskej podoby

Spomínaná pieseň prvýkrát odznela na minuloročnom Koncerte zlatého srdca, ktorý zorganizovalo Občianske združenie Chránime kraj pod Duklou. Účastníci koncertu v kinosále svidníckeho Domu kultúry si mohli túto pieseň vypočuť v slovenčine, autorom textu je Milan Cocuľa a hudby i spevu Marcel Prokop. V jeden májový deň sa Marcel Prokop na tri hodinky zatvoril v istom košickom hudobnom nahrávacom štúdiu a svetlo sveta uzrela rusínska verzia piesne s názvom Най жыє, жыє. Pri nahrávaní tejto piesne pomocnú ruku podal známy hudobník Ondrej Kandráč, ale aj členovia jednej z najznámejších slovenských kapiel na hudobnej scéne NO NAME. Marcel Prokop a Miroslav Medviď, ktorý k piesni Най жыє, жыє nahral gitaru, sa v košickom štúdiu stretli s bratmi Timkovcami a ich kolegami zo skupiny NO NAME. Igor Timko ochotne pomohol radami, porozprával o svojich rusínskych koreňoch a skladbe z dielne Milana Cocuľu a Marcela Prokopa zaželal úspech.

Седьмый Духновічів Пряшів в Руськім домі

7. Духновічів Пряшів зачав презентаційов учасників тайомнічков РОС Феодосійов Латтовов, котра т. р. організаці готовила цілословеньскый конкурз. Представила одборну пороту – Івана Строкковско, Ігора Латгу, Маргіту Семйонову, Сілвію Зелінкову і председкыню пороты Яну Трушінску – Сиву. Офіціалні Духновічів Пряшів вступным словом отворив председа РОС В. Противняк. Потім модераторскым словом 7. Духновічів Пряшів (дале 7. ДП) вела С. Зелінкова, редакторка русиньского высыланя Словеньского розгласу з Кошыць, котра выкликвала окремых декламаторів на выступ од нултой аж по сему категорію. 40 учасників выступило на 7. Духновічівім в Пряшові, з того 23 в декламачії русиньской поезії, 11 в прозі, четверо у власній творчости а двос в духовній поезії. Треба повісти, же вшыткы школярі были добрі приготовлены, але місцями трема зробила свос, же дакотрый з декламаторів позабыв текст, не выслововав выразні або на погляд слабше переживав даный текст. Но таких было мало. Векшу часть творили діти, штуденты і дорослы із суверенным і скоро професіональным выконом, за што належить велика подяка учітелькам і учітелям – Анні Мігальової і Іветці Мельнічакової з Меджілаборець, Камілі Гудакової із Стаціна, Власті Мороховічової з Пчолиного, Маргіті Семйонової з Інтернату А. Духновіча з Пряшова, Власті Потічній і Марії Галькової з Барію-

▲ Учасниці 7. Духновічового Пряшова

ва, Марекви Гайови з Радвани на Лабірці, Мілошови Стрончекови зо Свидника і многым іншым, а то нелем учітелям, але тыж родичам і сімпатізантам Духновічового Пряшова, котры 7. юна т. р. заповнили цілу салу Руського дому. А нелем то, але своїма силныма аплавзами посмілювали при выступах вшыткых выступаючіх.

Найчастіше на 7. ДП звучали творы Осифа Кудзея, потім Штефана Сухого, Миколая Ксеняка, русиньских будителів Александра Духновіча і Александра Павловича, але і Николая Гвозды, Анны Галгашовой, Івана Жака, Юрка Колинчака,

Анны Галчаковой, Марії Гірової і переклады словеньских авторів, як Мілан Руфус, світових авторів, наприклад брата Грімовы, Жан де Ла Фонтен і іншы авторы. 5-членна одборна порота мала нележку задачу, выбрати спомеджі такой великой кількості добрых выконів тых найліпшых. Оцінюючі і аналізуючі 7. ДП председкыня пороты Я. Трушінська-Сива найперше высловила красны слова подякы на адресу Анны Кузмяковой, бывшой председкыні РОС, в голові котрой ся перед 7. роками зродила тота красна ідея організовати такый конкурз (што авторку тых рядків барз

потішыло). Наконєць конкурзу повіла, же його уровень ся з рока на рік зліпшує, але тыж порадила тым слабшым декламаторам, як і в чім мають в будучности зліпшыти свою декламачію, як выбирати творы і т. д.. А на самый конєць ся одбыв акт, на котрый ся найвєце тішыли декламаторы – передаваня цін і діпломів. Найперше были выкликаны тоты декламаторы, котры выграли першы три місця, потім остатні. Но основне є, же ніхто з Руського дому зо 7. ДП не одходив неспокойный і напорожньо. Спокойность і радость прозрджувала і тварь русиньского поэта Осифа Кудзея, котрый на мій опрос – што переживав слухаючі свої поезії од молоденьких декламаторів – одповів: „Было то про мене приемне несподіваня а мушу признати, же ем ся не убранив слызам. Поезію пишу главні про свою потіху, а кідь з ной мать радість і хтось іншый, тішыть ня то дупльовано. Сердечно дякую, же ем ту днесь міг быти і по многых роках ся знова надыхати той атмосферы. Вшыткы декламаторы были „супер“, прекрасна акція, повна спокойность. Сердечні дякую організаторам”.

Паузы, кедь ся радила порота были тыж хосенно выужыты. Хто мав інтерес дізнати ся дашто о красных ручных роботах А. Пагачовой і А. Сасарокой, міг ся їх попросити. Наконєць треба повісти, же єдна з першых центральных акцій Русиньской обору на Словеньску – 7. ДП, ся выдарила.

А. Кузмякова, фотка авторкы

Выслідкы 7. Духновічового Пряшова

0. категорія – поезія

1. *Датмар Червенякова*, МШ Шарішскый Щавник

1. категорія – поезія

1. *Патріція Блашкова*, ОШ ул. Духновічова, Меджілабірці
2. *Елена Грундзова*, ОШ Стацін
2. *Тіна Губова*, ОШ ул. Коменьского, Меджілабірці
3. *Мірослава Танчакова*, ОШ Пчолинне

1. категорія – проза

1. *Петра Каганцова*, ОШ ул. Коменьского, Меджілабірці

2. *Ева Адамечкова*, ОШ Шарішскый Щавник
2. *Домініка Блашкова*, ОШ ул. Духновічова, Меджілабірці
3. *Душан Рогач*, ОШ ул. Духновічова, Меджілабірці

2. категорія – поезія

1. *Тереза Мандзакова*, ОШ ул. Дружествна, Гуменне
2. *Владко Гунар*, ОШ Стацін
3. *Моніка Зрібкова*, ОШ Центрана, Свидник

2. категорія – проза

1. *Любіца Мундзова*, ОШ Пчолинне
2. *Анна Зрібкова*, ОШ Централна, Свидник
3. *Зденка Ванькова*, ОШ, Шарішскый Щавник

3. категорія – поезія

1. не было приділене
2. *Марія Шуркалова*, ОШ Хмельова
2. *Вера Другова*, ОШ Радвань на Лабірці
3. *Никола Вархолікова*, ОШ Колбівці
3. *Еріка Гарагусова*, ОШ Радвань на Лабірці

3. категорія – проза

1. *Ленка Штефанишінова*, ОШ Цернина
2. *Станіслава Кочанова*, ОШ Стацін
3. *Івана Барнова*, ОШ ул. Коменьского, Меджілабірці

4. категорія – поезія

1. не было приділене
2. *Зузана Діцова*, Домов молодежи А. Духновіча, Пряшів

2. *Сімона Чандова*, Домов молодежи А. Духновіча, Пряшів
3. не было приділене

5. категорія – поезія

1. *Анна Ціділкова*, Бардійов

6. категорія – власна творчость

1. *Філін Соханіч*, ОШ Стацін
2. *Сімонка Латтова*, ОШ Стацін
3. *Аннамарія Гінінова*, ОШ Пчолинне
3. *Петро Черемета*, ОШ Радвань на Лабірці

7. категорія – духовна поезія

1. не было приділене
2. *Мартіна Коцурішінова*, ОШ ул. Духновічова, Меджілабірці
3. *Наталія Бурцінова*, ОШ ул. Духновічова, Меджілабірці

Третя презентація народностной культуры была з дотеперішніх найслабша...

Перед 3. річником Меджінародного фестивалу народностных меншын в Гуменнім сьме мали великы очі і оптимістичны надії. Зо скусености з двох попередніх річників той масовой акції презентуючої культуру дванастиох узнаних народностных меншын на Словеньску (булгарьска, чеська, хорватська, мадярська, моравська, німецька, польська, ромська, русиньська, руська, українська і жыдівська) сьме думали, же кедь ся фестиваль одбыває в русиньскім регіоні та русиньська культура буде творити найвекшу часть програму, як то было наприклад перед двома роками в Торналі, значіть в мадярскім регіоні. Не жебы ся так не стало, бо русиньскый фолклор звучав зо сцени в поданю колективів з Гуменного, Снины, Орябины, як і соло співаків і з Бардійова, Меджілаборець і з інших областей, Русиньска оброда на Словеньску мала в близкості сцени (недалеко Культурного дому в Гуменнім) свій станок, де презентувала свою видавательську і пропагачну роботу, але преці... З організачного і пропагачного боку шось не было з церковным порядком, шось покульговало. А то ся одзеркалило і на слабій участи людей на споминаній так визначній культурній акції меджінародного характеру. Не было то таке масове, як на попередніх Меджінародных фестивалях в Торналі ці в Братіславі, де не забыли прийти найвышшы представителі Влади СР і Народной рады СР, (премер і підпресіда Влади СР, міністри культуры, школства, животного прост. і многы інші). В Гуменнім, хоць покровительство над фестивалом мали найвасшы штатны і уставны чинителі СР, сьме виділи лем штатну тайомнічку Мі-

▲ Мірослав Кереканіч, Марія Чокинова і двоє з орябиньской Поляны на 3. Меджінароднім фестивалі народностных меншын в Гуменнім.

ністерства культуры СР Агнес Біро і міністра животного простр. СР Ласла Міклоша. Може і зато, же 3. Меджінародный фестиваль в Гуменнім ся одбывав лем єден день (в пятницю 9. юна 2006 р.) а далшы два дні – в суботу і в неділю, продовжовав в Братіславі. Не знати, з яких причин, кедь цілий програм минулорічного фестивалу ся одбывав тыж в главнім місті СР. Жебы

▲ З пропагачного станку РОС был найвекшыи интерес о русиньске пексесо.

то запричинив предволебный час?

На розділ од попередніх фестивалів была нелем слабша презентація культуры окремых народности, але і ремеселной выробы і інших шпецифік народностных меншын на Словеньску.

У першый день фестивалу были перед обідом у Вігорлатьскім музею в Гуменнім отворены выставки 3 історії Ромів, Глядана страчених домовів Русинів од Луції Німцової, як і діла з творчости Дезідера Милого і Марії Медвецької і інші. На обід ся уліця перед КД заповнила притомныма народностныма колективами, котры святочні зо співом і музиков походовали ку сцені. Там ся ся черяв ромскый, мадярскый, русиньскый, хорватскый, горальскый, німецькый, чеськый і іншый репертуар в подобі співів, танців і музики, каждый у своїм краснім крою. Неодділов частьов фестивалу был галапрограма Умелці утеченцям з нагоды дня утеченців і святочне отворіня Табора про утеченців в Гуменнім.

Єдным із фестиваловых програмів было выголошїня выслідків вытварного конкурзу школярів основных школ на тему Вшытко живе треба хранити. До нього послали 1053 своїх рисунків школярі з рекордных 80 школ а так рекордны были і міністерскы ціны, векшынов в подобі книжок од владных міністрів, першого словеньского президента М. Ковача ... Главну ціну (великый атлас) 11- річній Гуменчанці Івані Мігоковії особні дав Ласло Міклош, міністер животного просторедя СР.

Днесь іщі не знаме, де ся буде одбывати 4. річник Меджінародного фестивалу народностных меншын, але вірїме же буде з каждого боку на ліпшій уровни, як был тогорічний.

—ак—
фото авторкы

Од 3. до 4.6.2006 р. ся озывали великым німецькым Дортмундом голосы шпичковех представителів світового фолку скоро з цілого світа. На найвекшій коло 100-тісячовім штадіоні ся предатавило 30 груп з вшелиякых штатів. Змагали ся о титул **найліпшой фолковой групи світа** перед публіков і членами світовой пороты – М. Голл, Ціпрус, Й. Аугелл, США, П. Яворскый, Словеньско, С. Бура-товова, Азербайджан, А. Еллке, Німецько. Два дні сьме позерали і слухали тото найліпше зо „світа фолку”, котрый є на Словеньску не аж так популярный і росшырений. В цілім ареалі музичного центра фолку было і много інших акцій, станків і бесід. Мадярскы Русини презентували свій станок, де могла велика кількість

Русины на фолковім фестивалі в німецькым Дортмунді.

людей видіти вшытко о Русинах. Выставку мадярского станку открьив писатель-малярства-знальий Б. Фединишинець з Будапешту. Цілий програм вела знама фолкова співачка Улріке Робінсон з Німецька. І я мала ту честь модерувати на так визначній акції і представити участників конкурзу зо Словеньска – фолкову групу під назвом **Ауліс**. Но вірте, же про мене найвекшым і наймільшым зажитком з цілой акції было, же єм на фестивалі чула співати Мадярів по русиньскы, котры, як сьме ся дознали на святочнім выголошїню, выграли четверте місце праві з русиньсков співанков під назвом Русинка з Будапешту.

В силній конкуренції колективів із 18 країн їх выступіня было красне, емотівне, професіональне і на высокій уровни. Выступы виділи десятки тисячів людей наживо і міліоны в телевізії. Председа фестивалу Петер-Ян Волсс, повів на адресу Мадярів, же то был великый рїск, котрый ся їм выдарив. Бо іти до світа презентувати Мадярську републіку з русиньсков співанков, ся мало коли видить. Конєць фестивалу творила богата вечеря організаторів і спонзорів фестивалу, але і шефів колективів в луксусній рештавращії із завершалным оцініньом, де выступив і підпресіда Русиньской організації Мадярська **Др. Іван Лявинець**. Він

подяковав своїм членам за красне і неочековане четверте місце на такім меджінароднім форі і проголосив: **Єм гордый Русин а єм рад, же русиньска народность не заникать, але наopak, же є зо дня на день силніша. Самы видите, же знають о нас во світі, зато ся не vzdавайме свого материньского! Поздравую вшыткых Русинів світа і вшыткым лідрам русиньскых організації желям мудры беземотівны і обективны рішіня про добро Русинів на цілім світі. Вірю в інтеграцію Русинів і в то, же будеме мати фурт своє достойне місце на світі.** Не дасть мі наконець не подяковати панови Лявинецьови за його оптимістичны слова і за добру презентацію Русинів во світі.

Сільвія Лисінова

Русинський програм 15.7.2006-15.8.2006

18.7.2006, 20.7.2006 вівторок, четверь

17,00-18,00 Радіоновины

22.7.2006 субота

9,00-11,00 Радіо молодых

11,00-12,00 Музичны поздравы

23.7.2006 неділя

6,00-6,45 З радіоархіву

6,45-7,15 Гітпарада русиньскых співанок

7,15-7,45 Подобы жывота

7,45-9,00 Радіомагазин

11,00-11,30 Літ. релация, М. Мальцовска:

Ільчїна етуда

11,30-13,45 Музичны поздравы

13,45-14,30 Бісїда кумів,

Меджілабірці 1. часть

25.7.2006, 27.7.2006 вівторок, четверь

26.7.2006 середа

19,20-19,50 Русинський магазин,

Словенсько

17,00-18,00 Радіоновины

29.7.2006 субота

9,00-11,00 Радіо молодых

11,00-12,00 Музичны поздравы

30.7.2006 неділя

6,00-6,30 З радіофонотеки

6,30-7,00 Подобы жывота

7,00-7,45 Фігльовник, репрїза

7,45-9,00 Радіомагазин

11,00-13,30 Музичны поздравы

13,30-14,30 Радіопеса, Л. Н. Толстой:

Анна Каренїна 4.

31.7.2006 понеділок

17,00-18,00 Радіоновины

2.8.2006 середа

17,00-17,30 Радіоновины

17,30-18,00 Гітпарада русин. співанок,

репрїза

4.8.2006, 8.8.2006, 10.8.2006 пятниця,

вівторок, четверь

17,00-18,00 Радіоновины

12.8.2006 субота

9,00-11,00 Радіо молодых

11,00-12,00 Музичны поздравы

13.8.2006 неділя

6,00-6,30 З радіофонотеки

6,30-7,45 літургія ГКЦ Вільшавїца

7,45-9,00 Радіомагазин

11,00-11,30 Літ. релация:

З жывота святых, 4

11,30-13,45 Музичны поздравы

13,45-14,30 Село грать співать

і думу думать

14.8.2006 понеділок

17,00-18,00 Радіоновины

Телефоны:

► русиньска редакція, Кошыці:

055 7287426, факс: 055 6226139,

продукція: 055 6822945

► Прайїв:

051 7483870, факс: 051 7483872

Дні русиньского театра в Братїславі

Кїдь собі спомянеме гостьованя Театру Александра Духновїча на братїславских сценах в минулости і порівнаме з тогорїчним выступїньом, то меджі нима є великий розділ. Кїлько років тому на выступїня ТАД в Братїславі приходила переважнї лем русиньска публіка, театралны критїкы і поедны герці братїславских сцен. Цїлково зрїтелїв доведна не было завельо. Нелем же дость мїсць на выступїня ТАД тоды было вольных, але і тоты выступїня ся реалїзовали на меньших сценах. На самых зачатках тых гостьовань ся грало і на дочасных сценах в часї культурного лїта в Братїславі. Тоды ся братїславска верейность іщі лем спознавала з герецькым маншафтом ТАД. Але уж тоды театрална критїка зареєстровала так інтересны новоты русиньских інсценаций, ці уж з репертоару класїкы в ТАД, або нову режїсуру знамых гер (Шекспїра, Гоголя, Чехова, інсценация Достоевского або і модерных авторїв як Йонеско, але і композиції з модернов тематїков а іщі з модернїшов інтерпретацийов історїчного матерїалу).

З каждым роком гостьованя ТАД приходив з дачїм новым. Цї уж то была по новому понята класїка, або монтаж історїчного матерїалу з його модернов інтерпретацийов, братїславска публіка на то чїм дале, тым жывше реаговала. І чудо чуд, братїславска верейность, главнї молодеж, зачала собі облюбовати представїня ТАД натївко, же в сучасности ся то провялять скоро манїфестачнї, што ся потвердило його тогорїчным гостьованьом.

Кедь першы рокы на ТАД реаговали главнї театралны критїкы, повїджем, на основї інсценаций зо сцены СТОКА (котра уж теперь не екзїтує), то теперь тоты гостьованя суть уж выглядаваны. І критїками, і герцями з театралными дїятелями, і главнї верейностьов середной і молодшой генерацияї. Т. р. року стало ся так, же представїня ТАД в условиях театралного лїта в Братїславі ся стали театралным

святком про Братїславчанїв. Їх прїтягла і орігїнална режїя уж знамых майстрїв, і новы тварї з молодых режїсерїв, котры ся творчо уплатнили в модерных інсценациях ТАД.

Што ся найвеце полюбило братїславскїй верейности, тяжко єднозначно твердїти, бо на вшыткых представїнях ТАД глядїска были заповнены. Нелем в Асторці, просторово невеликїм театрі, але і на главнїй братїславскїй і словенскїй сценї - Театрі П.

О. Гвезлослава, верейность заповнила вшыткы просторы! Само собов, же така сїтуация додавать повне успокоїня нелем веджїню ТАД на челї з дїректором Марїаном Марком, але і герці ся чують спокїйны, же братїславскїй зрїтель знать оцїнити їх высоке герецьке майстерство.

Мож ся опросити, котре з трьох представїнь ся найвеце полюбило? Одповїдь не є легка, бо на каждїм з представїнь зрїтелї то брали як высїдкы належны од ТАД, герецькой роботы і режїї. Але предцї дакотры критерїї были высловены выречнї. Односить ся то ку актуалїзацияї історїї сучасниками нашой skutочности, в якїй ся проявує днешнїй Шарїшан, Русин і Нерусин (Прїнцовы галушкы). Тота інсценация ся визначовала нелем іронїчно-комїчным одношїньом ку минулости, але і самоїронїчным одношїньом к сучасности. Бо наш сучасник - Выходнярь, Русин і Нерусин, сам на себе смотрїть критїчно. Знать порозумїти злбу дня, але і приспїти до змін днешной ненайкрасшой сїтуацияї, бо знать, же без того, жебы приложыв руку к дїлу і він, ся в його жывотї нич не змінїть.

А герці ТАД - їм хвала найвекша, бо вдяка їм зо сцены на зрїтеля дыхав сам жывот. Самособов, же вдяка режїї і мудрому веджїню. Вшыткым доведна і каждому окремо треба подяковати по заслугї і зажелати щастну руку у цїннїй творчїй і незамїннїй роботї в дальших роках.

В. Хома, фотка Я. Л.

▲ Дні русиньского театра в Братїславі схосноло ЗІРС на бесїду з дїректором ТАД Марїаном Марком (другїй справа) і геречками Ярково Сисаковоє-Саболовов (перша справа), Данєлов Русинковов (третя справа), Зузанов Галїямовов (друга злїва) і Янков Дуявовов (перша злїва).

Співами ся озывав цілый Лаборець і гора Камяна

Уж од суботнього рана (24. 6. 2006) звучав з міського розгласу русинський темпераментний спів і музика на цілий Лаборець, што файні наводило фестивалову атмосферу і закликало людей на дводньовый 44. Фестивал культури і шпорту на міський амфітеатер. Тот ся находить в красній природній сытозеленій сценарії – згоры обнятый густов буковов Камянов, а зо задньої страны го ограничує природный парк з розмайтв смерековов і листянов красотов. По правім боці є шыроchezна зелена лука, котру каждорічно заповнюють вшелякы шатры станків, де мож все недалеко поїсти пахнячой ковбасы, вареной тендеріці,

Домашні колективы з основных школ, Центра вольного часу, Основной умелецькой школы, Дітьского домова Св. Николая, ФГ Лабірчанка з Меджілаборець зачінали першу часть фестивалу, котры ся каждорічно на свій фестивал добрі готують, абы на своїй домашній сцені ся перед фестиваловов публіков указали в штоналіпшій світлі. А треба повісти, же того року ся їм выдарило. І школярі з недалекой Габурцы, хоць невеликы, но їх красны голоскы звучали красні тоненько, але міцно, як їх дорослого ФК Габурчанка. ФК Краснобрідчанка з Красного Броду нас знова на меджілабірській сцені пересвідчила, же ей богатожанровый репертоар ся любить каждому. Исто ся буде любити і серьбськым Русиним, де онедовго Краснобрідчанка попутує до Руського Керестура на фестивал Червена ружа. Першу часть програму 44. Фестивалу культури і шпорту під назвом Найкрасша співанка є спів про радость закончовав ФК Земплінік і Співацька група Дукач зо Снины, котра все принесє новы співанкы, котры выдумує і складать шеф группы Мілан Дудка.

З танцюм і співом є світ скрасшый, што є назв 2. части програму, Андрій Кандрач зо своїма музикантами порядні розогнив каждую жылку тых, котры сиділи на лавочках величезного лабірського амфітеатру. А не было їх мало – до вечера заповнили амфітеатер до посліднього місця. Дарьмо, хто знать, тот докаже притягнути очі, напнути уха каждого. Не чудо, же з дакотрыма сидячі на лавках нарабляло, брало до танця а малы ромчата собі і затанцьовали. Народный росповідач і фіглярь Йожко Йожка з Кисаку розвеселив людей добрым гумором. По выступінію ФК Радость з України із знамыма і менше знамыма співанками і Лучниці, котра зожала порядні міцный аплавз фестиваловой публікы, настала оглушующа стрільба. Не бійте ся, ниhto никого не стріляв, був то іскрово богатый святочный огньострой, котрый є на лабірськым фестивалі уж довгорічнов традиційов. Він одштартовав послідню часть суботнього програму Найліпше з РЕПЕТЕ. Свої знамы співанкы ту заспівав Петер Сташак, темпераментна і высочезна співацька Ева Мазікова, облублений герець і співак Михал Дочоломанський, Сільвія Ближнякова, котры завершыли першыи день лабірського фестивалу. Правда лем офіціалный програм, бо забава, спів,

медовины, освіжіня, приповідкових медвіників і інших лакотинок. Лука была выужыта і про дітей, а то не лем на вшелякы забавкы, гры, але могли ся поносити на красных кониках, а над луков ся нонстоп крутили колоточі, котры возили нелем дітей, молодеж, але і дорослых. Гнедь з правой страны парку є гриско, де ся одбывала шпортова часть фестивалу за участи нашых, польскых, серьбськых шпортовців. Главным організатором фестивалу був Міський уряд в Меджілабірцях а сполуорганізаторами: Русиньска оброда на Словеньску, Міський культурный центр, ШК Штарт і Комуналны службы в Меджілабірцях.

▲ Першыи раз на лабірській сцені выступив камюньскый Барвінок.

танець продовжовав в лабірських рештавраціях, корчмах і на улиці до скорого рана.

Традічна маніфестація вшыткых колективів, котры в Меджілабірцях заповнили главну дорогу од Дому культури аж по Евроготел Лаборець, ся зачала на самый обід. Співаючі і танцюючі, ішли аж на вышній конець міста, до амфітеатру. Богатство і розмаїть красных кроїв наповідали, з котрого регіону колективы пришли. Першыраз на лабірській сцені ся представив камюньскый ФК Барвінок, котрый собі такой зо зачатку здобыв серьця і сімпатії публікы, котра не шановала свої долони і порядні їм згляпкала. Радость з України, Шарішан з Пряшова, Лелія, Хемлончак і Хемлон з Гуменного, домашня Камяна і ПУЛС з Пряшова выступили в програмі Де ласка гріє – серьце веселіє. Треба ту повісти, же то были порядны выконы співати і танцьовати за найвекшой горячоты, а іщі ку тому наоблікыны в кроях. З танечників не капав але ляв ся пот. Спрагота выганяла людей до тіни, дакотры сиділи в капелюшах, іншы під амбрелами, але ани то не помагало знизжыти пекучі поломені сонця.

Свій простор а правда і успіх мали на фестивалі і знамы русиньскы співацькы і співацы, як тріо Магуровых, М. Железна, Н. Мауриова, О. Маури, Л. Морякова.

Дало бы ся чекати, же вечірній програм 44. фестивалу притягне до амфітеатра главні молодых людей, бо мала прити Луцка Вондрачкова, котра захворіла. Але намісто ньой выступила тыж успішна співацька Катка Кнехтова з групов

▲ Красным співом обогатили лабірський фестивал і веселы співы малых Габурчанок.

ПЕГА. А публіку творили нелем молоды, але люде вшыткых вікових категорій. Може і зато, бо чекали на темпераментного таліаньского співака Давіда Матиолі. Дочекали ся. Пришов і полюбив ся вшыткым. А може і горі Камяній, котра, як кебы на вечір занімала, ани листочком не зашелестіла... Любив ся Русинам спів Таліяна, а може і зато, же і мы такы темпераментны...

Шпортову часть фестивалу, фотбал, волейбал... интересовала переважні хлопів (были ту шпортовці з Польска, України, Серьбска і Словеньска). Пришли і біціглісты зо Серьбска, котры ішли пять днів з Руського Керестура до Меджілаборець.

Не чудо, же лабірський фестивал ся знова выдарив, бо го мають в руках скушены організаторы, остріяны модераторы В. Тарча і Т. Кавчакова і довгыма роками выхована публіка з Меджілаборець, близкой і далекой околиці, але і споза границь, а то нелем з европських країн, але і споза моря, з Америки. І тото є свідельство уж 44. років організованого Фестивалу культури і шпорту в Меджілабірцях. Одходячі люде з фестивалу ся уж тепер тішать на його юбілейный 45. річник.

А. Кузмякова,

Фоткы авторкы і С. Лисіной

Придьте на фестивал до Бардйовских Купелів

Окресна організація РОС і Шарішский музей в Бардйові вас вшыткых позывають на Фестивал русиньского і шарішского фолклору, котрый буде **30. юла 2006 (о 14.00 год)** в сканзені ШМ в Бардйовских Купелях. Уж 13-ый раз ся в оточіно прекрасной природы, стародавних деревяных хыжок, стодол, млинів, на імпровізованій сцені перед деревянов русиньсков хыжов з Петровой ся буде одбывати еден з найкрасшых і найнавщівованишых фестивалів. Приходять на фестивал люде нелем з бардйовского окресу, но і з цілого Словеньска, але і заграничны гості з лічебных Бардйовских Купелів, котры собі часто выбирают термін лічбы на тот час, коли ся в купелях одбыває споминаний фестивал. І того року організаторы приготували добрый культурный програм, в котрім выступить гуменське тріо І. Мигаліча, камюньске дуо – М. Караш і І. Сівулькова, орябиньске дуо – І. Булік і Б. Лайчак, МСГ з Куримы, ЖСГ з Біловезы, Замутовчан, Шуркаловці з Бехерова, тихопотоцьке дуо – Ф. Дудова-Башістова і К. Громьякова, М. Лацова-Губцей з Бардйова, Л. Вошка і Е. Лічак, З. і Я. Маньковы з Кружлова, Я. Дуда з Липян, С. Контурова з Раславіц, В. Реметова і СГ при Клубі пензістів з Бардйова, знамы Хмельвчане – Т. Железний зо сестров Маріянов, котра буде і цілый фестивал модерувати. На фестивалі будуть выставлены і ручны роботы з Хмельовой. Віримо, же ку тій красній акції буде доброжычливый час, як по минулы roky.

—ак—

Подникательський задум села

Найвекшов пріорітов села є польногосподарське дружство, котре є змодернізоване а днесь у ним робить 150 людей з Кыйова і зо сусідніх сел. Дружство є просперуюче, експортує свою рослинну і живочісну výroбу, переважні до окресных міст, але мать і систематічного заграничного одбєрателя – Чеську републіку. Подникательска концепція ся розростать про добро Кыйовчанів, што їх наповнять оптимізом і смаком до дальшой роботы. Як ся выслыв председ дружства, Инж. Павел Майдак, старости з таким подникательським задумом є невроком, як і наших планів, бо в будучности хочеме попрі дружстві капітально зрєконструувати колишній палац піонерів, який уж довгы рокы стоїть напорожньо і невыжытый. В палаці, котрый ся находить коло польногосподарського дружства, хоче веджіня дружства в сполупраці з обєцным урядом зреалізувати уж в будучім літі дїтський табор про діти русиньских сел, де ся буде бісідувати, співати і культурно реалізувати лем по русиньскы, што є потішуючій і барз позітівный факт про нас Русинів.

Быти старостом то нелем компетенції...

Староста собі потяжжав, же быти старостом села і хоць невеликого села, то не є лем забезпечувати матеріалны потреби основной і матерьской школы, утримувати містны комунікації, водоводный і плинноводный сістем, дбати о одвоз смітя і інше, але в першім ряді видіти, а подля можности і помочі рішыти проблемы родин, окремых людей... В Кыйові жые днесь веце як сімдесять родин. З нима і найменшы і школоповинны діти, молодеж, дорослы і пензісты. Хоць невеликы по кількості тоты категорії, зато каждая з них выжадує свое і окремый приступ. Треба ся постарати, жебы в школьских заряджінях мали систематічну страву, не забываєме і на освіту, ку чому нашым жытелям служыть книжниця, про молодых маме зряджений молодежний клуб з інштрументами, де ся по суботах і неділях озывають русиньскы співанкы. В селі жыють і такы люде, котрым треба забезпечіти денну старостливість. Тото вшытко суть уж забіганы традиції Кыйова. Староста Кыйова є пересвідченый, же село мать великы предпосылкы про забезпечіня туристічного руху, якому ся аж напрошує навколишня природа і положіня села. Планують перебудувати центр села, обновити фасаду школы, пооправувати кус улиці, жебы ся Кыйов став нелем красным, але жебы до села притяг і туристів.

Войновы рокы у Кыйові

Уж в 1. світовій войні був Кыйов в центрі тяжкых боїв. На фронті стратив 9 жытелів, село зістало тяжко пошкоджене. Не жыло ся

Кыйов

– модерне село зо своїма старостями і радостями

В днешнім выданю вам хочеме приближыти дальше русиньске село Кыйов, котре лежыть під горов Мінчол в надморьскій вышці 280-1000 метрів, на теріторії 8 337 гектарів. Село Кыйов ся находить прямо на границі меджі двома окресами – Старов Любовньов і Сабіновом. В сучастности мать село 620 жытелів, котрым уж другый волебный період старостує Мгр. Владімір Вархола. Кыйов мать свій ерб і влайку, котра, окрем іншого, сімболізує і нас Русинів. Жытели села суть грекокатолицькой віры і мають свою церьков. Староста нам повів, же село Кыйов уж много років утримує міцный фундамент русиньства, жытели села (і молода генерація) бісідують по русиньскы і гордо ся голосять ку русиньскій народности.

легко ани в часі 1. Чеськословеньской републікы. По выпукнутю 2. світовой войны ся много жытелів активно запоїло до боя проти фашізму. Село было ослободжене Червенов армадов 28. октобра 1944 р. По войні оста-

ло 60% людей без стріхы над головов, 12 родаків загынуло на фронті а 10 на мінових полях. Выразно ся жылот в Кыйові змінив в повойнових роках. Была поставена пошта, зряджений обводный уряд, справа штатных лісів і вісемрочна школа. Выше спомянуте дружство было заложене в 1949 р. Розглас у селі ся завів в 1951 р. А в році 1958 ся поставив новый культурный дом, котрый служыть селянам до днешніх днів і де ся організує вельо культурно-сполоченьских акцій, переважні нашого русиньского характеру.

Церьковный жылот в селі

По протестаньскій реформації і католицькій протиреформації уж кінцьом 16 ст. ся в селі зачало з будованьом храму, котрый зачатком 17. ст. высвятыв епіскоп Євгеній Гудак, родак з Кыйова. В 1911 р. був храм реконштуваный і служыть віруючім дондесь. Віруючі в селі суть 82,20% грекокатоликами. Богослужбы і церьковны свята ся одбывають по церьковнославянськы і в сучастности.

Школство у Кыйові

В селі ся находить основна школа, котра была поставлена в 1959 році. Днесь до ной ходить коло 200 школярів. Доходжають ту і діти зо сусідніх сел. Діректор школы Мгр. Михал Вархола дбать, жебы новы тренды выuky мали свое місце і в кыйовській школі, котра мать власну ідалню, тілоцвічню і шпеціалны учебні. Выучує ся ту німецькый, англіцкый і руськый язык. А од нового школьского року ту плануєть учіти і русиньскый язык, што є найвекшым желаньом цілого учительского колектіву в Кыйові.

Віриме, же таке благородне діло ся їм сповнить і такий міцный фундамент материньской культуры мало чім вецей русиньских сел.

Сільвія Лисінова

▲ Образ Кыйова очами його родака Юрка Молнара

Na úvod stručné predstavenie lokality. Mesto Salzburg je metropolou rovnomennej rakúskej spolkovej krajiny a rodisko slávneho Wolfganga A. Mozarta. Zároveň je to mesto s mnohými historickými pamiatkami, z ktorých vyniká najmä historické jadro a mestský hrad Hohensalzburg. Okrem týchto pamätihodností k turisticky zaujímavým miestam Salzburgu patria aj mestské katakomby.

História týchto katakomb siahla ďaleko do minulosti, ešte pred vznikom terajšieho mesta. Za zakladateľa Solnohradu, ako znie jeho starší slovenský názov, sa všeobecne považuje sv. Rupert, ktorý sa v 8. storočí zaslúžil o pokresťančenie Bavorov. Svätý Rupert však nezačal budovať nové mesto v pustom kraji, pretože svoju misijnú a budovalateľskú činnosť rozvíjal na území, kde kedysi stálo ilýrske a neskôr keltsko-rímske mesto Juvavum. Okolo roku 698 tu postavil kláštor a prvý kostol, ktorý bol zasvätený sv. Petrovi. Kostol aj kláštor dodnes stoja na upätí Mnichovho vrchu (Mönchsbergu). A práve na tomto kopci, či presnejšie v jeho útrobách sa nachádzajú katakomby, v ktorých sa modlili a keď bolo potrebné aj ukrývali prví kresťania. V jednom celkom obyčajnom výklenku sa navyše nachádza pamätná tabuľa, ktorá má veľkú historickú cenu. Táto tabuľa podáva významné svedectvo nielen o dobe sťahovania národov v Európe, ale má blízky vzťah aj k histórii celej Podunajskej kotliny, vrátane nášho Slovenska.

Čo je na tejto pamätnej doske napísané? Jej latinský text znie takto:

ANNO DOMINI CCCCLXXVII ODOACER REX RHUTENORUM GEPPIDI GOTHI UNGARI ET HERULI CONTRA ECCLESIAM DEI SEVIENTES BEATUM MAXIMU CUM SOCIIS SUIIS QUINQUA GINTA IN HOC SPELEO LATITANTIBUS OB CONFENSIONEM FIDEI TRUCIDATOS PRECIPITARUNT NORICORUM QUOQUE PROVINCIAM FERRO ET IGNE DEMOLITI SUNT

Vo voľnom preklade do slovenčiny nápis hovorí o tom, že: „Roku Pána 477 Odoaker, kráľ Rusinov, Gepidov, Gótov, Uhrov a Herulov, (vo vojne) proti cirkevi Božej, blaženého Maxima a jeho päťdesiatich druhov, pre vyznávanie viery v tejto skrytej jaskyni zabil, vyhodil ich, aj provinciu Norikum mečom a ohňom spustošil.“

Tolko stručný text na pamätnej doske v salzburských katakombách. Samozrejme, že bez patričného poznania dejinných súvislostí je obsah tohto nápisu aj po preklade do slovenčiny značne nezrozumiteľný. V tomto príspevku sa preto pokúsime predstaviť hlavných aktérov tejto udalosti a dobu, v ktorej sa odohrala.

Odoaker

Odoaker (Odoacer), tiež zvaný aj Odovakar bol germánskym veliteľom, ktorý sa narodil okolo roku 434 po Kr. v kraji pri strednom Dunaji, kde sa stretávali dve významné rímske provincie - Norikum (Rakúsko) a Panónia (Maďarsko). Odoakerov pôvod je zahalený rúskom tajomstvom, pretože niektoré pramene ho označujú za Góta, ďalšie za Herula, či Skýrijca, resp. mu pripisujú iný pôvod. Keďže všetky tieto kmene sa považujú za germánske zosťahne pri konštatovaní, že bol Germánom.

Okolo roku 470 vstúpil Odoaker do vojenských služieb Západorímskej ríše. Snáď až dokonca života by zostal miestnym germánskym veliteľom keby nedošlo k jednej udalosti. Prišiel rok 475 a s ním aj zvrhnutie západorím-

Čo odhalil latinský nápis na doske zo Salzburgu? (Po stopách jednej nevyriešenej historickej záhady)

▲ Pamätná doska zo salzburských katakomb, ktorej latinský text dodnes vzbudzuje diskusie až vášnivé polemiky medzi historikmi. Foto: www.nerdland.net

skeho cisára Julia Neposa generálom Orestom. Zvrhnutý Julius Nepos utiekol do exilu a na jeho miesto nastúpil mladý Orestov syn Romulus, ktorého pre jeho neschopnosť posmešne nazývali Romulus Augustulus, čo malo znamenať, že bol pravým opakom veľkého cisára Augusta. Odstránenie legitímneho cisára a jeho nahradenie „bábkou“ sa prirodzene nepáčilo nielen mnohým Rimanom, ale aj Odoakerovi a jeho súkmeňovcom, ktorý sa postavil do čela vzbury. Jej výsledkom bolo zajatie a popravenie pučistu Oresta a vyhnanstvo, do ktorého tentoraz odišiel Romulus Augustulus.

Dňa 23. augusta 476 po Kr. je Odoaker slávnostne vyhlásený za kráľa Itálie, ktorej teritórium sa zhruba prekrývalo s územím terajšieho Talianska a najmä v alpskej oblasti ho dokonca prekračovalo. Keďže aj na ďalších územiach Západorímskej ríše: Hispánii (Španielsku), Galii (Francúzsku), Dalmácii (Chorvátsku) a inde sa začali vytvárať barbarské, zväčša germánske kráľovstvá, deň vyhlásenia Odoakera za kráľa Itálie sa považuje za dátum zániku Západorímskej ríše, a teda aj doby antiky.

Priamo v srdci kedysi mohutnej Rímskej ríše tak vznikla vôbec prvá germánska vláda, čím bol definitívne spečatený osud Západorímskej ríše. Príčinou zosadenia posledného západného cisára Romula Augustula nebol len pokus o puč v impériu (tých bolo v histórii Ríma viacero), ale aj zlá finančná situácia ríše. Cisárske vojsko, v ktorom v tom čase slúžilo už mnoho Germánov sa búriло, lebo nedostávalo svoj žold. Dokonca aj medzi štátnymi úradníkmi bolo mnoho germánskych príselcov, ktorí nemali veľmi vrelý vzťah k ústrednej rímskej moci. Odoaker však nechcel nahradiť Západorímskú ríšu germánskym štátom. Bol dostatočne inteligentný na to, aby si nevšimol vzrastajúcu rivalitu a žiarlivosť medzi západnou a východnou časťou bývalého rímskeho impéria, ktoré bolo od roku 395 rozdelené na dve, fakticky samostatné cisárstvá s centrami v Ríme a Konštantinopole. Túto revnivosť sa Odoaker pokúsil využiť vo svoj prospech. Východorímsky (v dnešnej terminológii byzantský) cisár Zenon sa síce najprv pokúšal vrátiť späť na cisársky stolec excisára Julia Neposa, ktorému poskytol azyl, no keď videl, že Odoaker takéto riešenie zásadne odmieta, rozhodol sa, že mu prizná právo regentstva. Spolu s tým ho navyše poctil titulom patricija, čím ho ustanovil za svojho námestníka.

Keď sa však Odoaker zaplietol do vnútorných bojov o moc vo Východorímskej ríši a dokonca si dovolil vojen-

sky obsadiť Dalmáciu, a po prekročení Dunaja aj územie Rugov (ktorým sa budeme venovať neskôr), postoj cisára Zenona sa radikálne zmenil. Jeho „údernou päťou“ proti Odoakerovi sa mal stať ostrogótsky kráľ Theodorich Veľký, ktorý v tom čase sídlil spolu so svojím ľudom na severnom okraji Dalmácie. A tou údernou päťou sa on naozaj aj stal.

V roku 490 po Kr. kráľ Theodorich vtrhol do Itálie, aby Odoakera zosadil. Tento konflikt, ktorý vošiel do histórie ako tzv. havrania vojna, sa viedol najmä o mesto Ravenna, ktorá v roku 402 prevzala od Ríma funkciu hlavného mesta Západorímskej ríše. Po kompromisnej dohode, ktorú v roku 493 sprostredkoval ravennský arcibiskup Ján, mali spoločne vládnuť Odoaker a Theodorich. Tento zmier však vydržal necelé dva týždne. Na desiaty deň po uzavretí prímeria Theodorich úlisne pozval Odoakera na slávnosť, počas ktorej Odoakera prebodli jeho vlastným mečom. Údajne to mal spraviť sám Theodorich...

Keď sa Theodorich stal jediným vládcom Itálie potom sa už mohol stať „Veľkým“, keďže sa mu podarilo vytvoriť rozsiahlu ríšu, ktorá siahala od Provensálska až po Dalmáciu a od Sicílie až po Noricum (Rakúsko) a Panóniu (Maďarsko). Pravda, ani jeho ríša dlho nevydržala, pretože ju neskôr dobyl byzantský cisár Justinián, ktorý sa pokúsil opätovne spojiť obe časti kedysi jednotnej Rímskej ríše do ústrednej vlády riadenej z Konštantinopola.

Kto bol blažený Maxim?

Veľkou historickou záhadou sa ukazuje byť postava blaženého Maxima, ktorého podľa nápisu na doske mal v roku 477 zavraždiť Odoaker. Dostupné pramene poznajú dvoch Maximov s prívlastkom svätý, no životopis ani jedného z nich sa nehodí na blaženého Maxima zo Salzburgu.

▲ Základnou peňažnou jednotkou v Rímskej ríši, najmä v jej východnej polovici bol od roku 324 po Kr. zlatý solidus. Na zábere je solidus s portrétom byzantského cisára Zenona, ktorý dal raziť kráľ Odoaker. Foto: www.wikipedia.org

Prvým, ktorý by najskôr mohol prichádzať do úvahy, bol sv. Maxim, najstarší známy biskup mesta Milána na severozápade Talianska. V rímskej martyrológii je mu zasvätený 25. jún, pričom Miláno ho považuje za svojho patróna. Tento sv. Maxim sa narodil okolo roku 380 v alpskej oblasti nazývanej Rhétia. Traduje sa, že zomrel niekedy po roku 465, takže sa dožil vysokého veku, minimálne 85 rokov. Práve jeho pokročilý vek (v roku 477 by musel mať už 97 rokov!) a značná geografická vzdialenosť v podstate vylučujú, žeby bol on tým blaženým Maximom, ktorého zabil v Juvavume.

Druhý sv. Maxim, nazývaný Vyznávač, ktorý pochádzal z Grécka, je považovaný za jedného z najväčších mystikov a teológov kresťanského Východu. Keďže sa narodil až v roku 580 nemohol byť Maximom zo Salzburgu.

Keďže ďalšieho Maxima s prívlastkom svätý, resp. blažený dostupné pramene neuvádzajú, možno len predpokladať, že blažený Maxim zo Salzburgu bol miestnym kňazom, alebo rehoľníkom, ktorý pôsobil vo vtedajšom Juvavume medzi tamojšími kresťanmi. Označením beatum (blažený) si autor tabule pravdepodobne chcel

uctiť jeho mučenícky postoj kresťana, ktorý sa ocitol zoči-voči smrti.

Ďalšou otázkou je, prečo vlastne došlo k zavraždeniu Maxima a ďalších spolubratov, ako o tom informuje text tabule?

História o Odoakerovi tvrdí, že aj keď bol arián (ariáni sa síce považovali za kresťanov, ale neuznávali božie synovstvo Ježiša Krista a náuku o Svätej trojici) veľmi sa nemiešal do cirkevných záležitostí domáceho rímskeho obyvateľstva. Na začiatku svojej vlády mal Odoaker aj značnú podporu v rímskom senáte. Napriek tomu latentné etnické napätie medzi domácim latinským obyvateľstvom a Germánmi, ale aj medzi germánskymi kmeňmi navzájom, kombinované navyše vieroučnými rozdielmi, tu bolo. Tieto, ale snáď aj iné príčiny viedli v rokoch 477 - 478 k násilnostiam v Noriku, do ktorých zapadajú aj smutné udalosti v Salzburgu. Krutosť, s akou si počínal voči Maximovi nebola typická len pre neho, hoci ho to v nijakom prípade neospravedľuje. Svedčí to však o tom, že v uvedenom období situácia už nebola taká priaznivá ako v počiatkoch jeho vlády, čo určite viedlo k silnejšej opozícii voči nemu. Zavraždenie Maxima a jeho učeníkov bolo pravdepodobne súčasťou väčších represálií, ktoré podľa Jozefa Špirka viedli k vysťahovaniu väčšiny rímskeho obyvateľstva z provincie Norikum za Alpy do Talianska. Tieto územia potom obsadili Bavori, ktorých neskôr na kresťanstvo obracali takí misionári ako sv. Rupert,

sv. Emerán a ďalší.

Tolko v krátkosti o kráľovi Odoakerovi a Maximovi. Nápis na doske však neodpovedá na otázku ako do toho zapadá zmienka o „Rhutenoch“ (Rusínoch)? Pre pochopenie všetkých súvislostí musíme zájsť až do čias prvých storočí nášho letopočtu, ktorý sa počíta od narodenia Ježiša Krista.

Sťahovanie národov – možné príčiny a jeho počiatok

Možno sa ešte viacerí čitatelia rozpamätajú na hodiny dejepisu na základnej škole, keď sa preberalo učivo o sťahovaní národov v Európe. Podľa dochovaných záznamov a archeologických vykopávkov sa zistilo, že pravlastou germánskych národov (Nemcov, Angličanov, Švédov, Nórov, Dánov atď.) bola Škandinávia a pobrežie Baltského mora. Rovnako si možno ešte viacerí spomenú, že za pravlastí Slovanov sa považuje územie, ktoré na západe ohraničuje rieka Visla, na východe rieka Dneper a na juhu pohorie Karpaty.

Ťažko povedať či to boli nepriaznivé klimatické podmienky, či preľudnenosť alebo jednoducho túžba po koristi, no už okolo roku 150 po Kr. sú poznatky o prítomnosti Gótovej (jedného z germánskych kmeňov, ktorý pochádzal zo Švédska) na území terajšieho severného Poľska. Okolo roku 200 sú Góti už na území dnešnej Ukrajiny, kde sa rozdelili na dve skupiny - západná (Vizigóti) sa presunula na Balkán k dolnému Dunaju, východná (Ostrogóti) sa dostala k severnému pobrežiu Čierneho mora. Prišiel však rok 375, keď samotní Góti narazili na predvoj prvých hunských jazdeckých oddielov, ktoré zo stredoázijských stepí tiahli na západ.

A boli to pravdepodobne Góti, alebo iné germánske kmene, ktoré dali tomuto ázijskému plemenu pomenovanie Huni. Meno Hun je veľmi podobné terajšiemu nemckému slovu Der Hune, čo znamená obor, resp. veľikán. Slovom obor sa kedysi neoznačovala len vysoká a mocná rozprávková bytosť, ale aj človek, ktorý vzbudzoval

strach a hrôzu, alebo robil veľmi zlé veci. Pre zväčša blondavých a rusovlasých Gótovej, ale nielen pre nich, muselo pôsobiť stretnutie s tmavými, šikmookými a bojovne veľmi disponovanými Aziatmi naozaj ako stretnutie s bytosťami z iného sveta. Ako jazdeckí nomádi sa totiž Huni živili lovom zvierat a vojenskou korisťou, ktorú získavali na ničivých výpravách.

Huni v Povolží porazili Ostrogótovej a hnali ich pred seba smerom k Vizigótovej. Vizigóti následne prenikli priamo na územie Západorímskej ríše, ktorú požiadali o právo usadiť sa na dolnom Dunaji. Územie okolo dolného Dunaja však

▲ Mapa zobrazujúca pohyb národov spôsobený vpádom Hunov.

jurisdikčne patrilo pod Východorímsku ríšu, ktorá ich začala považovať za svojich vazalov. Medzi Gótmami a cisárskou mocou tak dochádzalo k rôznym šarvátkam, ktoré viedli až k vojne. V rozhodujúcej bitke pri meste Drinopol (Edirne) roku 378 však byzantský cisár Valens utrpel združujúcu porážku.

Hunské nebezpečenstvo bolo čím ďalej tým väčšie. V roku 434 v strednej Európe vytvorili mocnú ríšu vedenú legendárnym vládcom Attilom, ktorej súčasťou boli aj podmanené germánske a slovanské kmene. Zastaviť Hunov sa podarilo až v bitke na Katalaunských poliach v krají Champagne (Šampaň) v dnešnom Francúzsku roku 451. V tejto bitke, na tú dobu celkom netradične, bok po boku bojovali spojené vojská Rimanov a germánskych kmeňov.

Keď v roku 453 Attila nečakane zomrel (podľa tradície ho mala počas svadobnej noci zavraždiť jedna z jeho manželiek, čo mala byť pomsta za zotročenie svojho ľudu), Huni začali strácať svoju silu, keďže sa od nich začali odvracať aj podmanené kmene. Hunské nebezpečenstvo sa definitívne podarilo zlomiť o rok neskôr, keď v bitke pri rieke Nedao kmeň Gepidov porazil v tom čase už značne demoralizované vojsko Hunov. Zvyšky Hunov časom splynuli s okolitými etnikami.

Lúpežné nájazdy Hunov, ale už spomenuté demografické, a snáď aj iné možné príčiny dostali germánske a slovanské kmene do takého prudkého migračného pohybu, že už nebolo tej sily, ktorá by ich mohla zadržať. Rímska ríša, najmä jej západná polovica, viac nedokázala vzdorovať tlaku na svoje hranice, ktorý prichádzal skoro od všadiaľ.

Keďže proces sťahovania národov ďaleko prekročil rok 477, kedy došlo k udalostiam v Salzburgu, ďalej sa budeme zaoberať len sťahovaním Slovanov, no všimneme si aj niektoré okolnosti, ktoré s týmto procesom súviseli.

Slovania

Čo sa týka počiatkov Slovanov, zdá sa, že na rozdiel od Keltov a Germánov je história na správy o nich skúpa. Niektorí historici, najmä zo západnej Európy, to interpretujú tak, že do 6. storočia neexistovala homogénna slovanská

kultúra. Etnogenéza Slovanov sa mala začať až v období po rozbití kmeňových zväzov pod hegemoniou Gótovej v 5. storočí. Preložené do normálneho jazyka, Slovania tak mali vzniknúť až po odchode Germánov zo stredovýchodnej Európy do ich nových sídiel v západnej a juhozápadnej Európe, kde sa veľká časť potom pomerne rýchlo asimilovala (polatinčila), podobne ako predtým s latinským obyvateľstvom splynuli Kelti.

Až niekedy v 5. storočí sa mal začať postup slovanských skupín z východnej Európy smerom na západ do uvoľnených priestorov po germánskych Gótoch, Svéboch, Vandaloch, Markomanoch, Burgundoch a ďalších. Druhý osídľovací prúd Slovanov mal smerovať k dolnému Dunaju a na územie starej Dácie (dnešného Rumunska). V roku 517 mali Slovania a im príbuzní Anti prekročiť východorímsku (byzantskú) hranicu na Dunaji a v roku 536 mali dosiahnuť Jadran. V časoch najväčšieho rozšírenia v 7. až 8. storočí možno prítomnosť Slovanov zaznamenať na polovici Európy, a to približne od čiar medzi mestami Terst (Taliansko) a Hamburg (Nemecko) smerom na východ a od pobrežia Baltského

mořa až po Malú Áziu a Peloponéz v Grécku.

Za všeobecne overený fakt sa považuje tvrdenie, že za slovanské kmene možno označiť len tie, ktoré sa vyskytujú pod historickými názvami Venedi, Anti a Sklavíni, ktoré dali Slovanom cudzí dejepisci. Títo historici si však neuvedomujú, alebo nechcú uvedomiť, že staroveké pramene označovali Slovanov mnohými ďalšími názvami, ktorých pôvod je potrebné poznať, aby sme vedeli rozlíšiť či sa môžu vzťahovať na Slovanov alebo nie.

V tejto súvislosti sa medzi prvými objavuje pomenovanie národa Skýtov, ktorého prítomnosť vo východnej Európe zaznamenávajú viaceré staroveké grécke zdroje. Napríklad podľa tradície (Origenes) sv. Andrej, jeden z dvanástich apoštolov, mal šíriť kresťanstvo práve u pohanských Skýtov (Slovanov) na severnom pobreží Čierneho mora, začo bol ukrižovaný na kríži s netradičným tvarom X. To údajne vysvetľuje prečo majú byzantski, najmä pravoslávni Slovania v strednej a východnej Európe, na vežiach svojich chrámov trojramenné kríže so šikmým spodným brvnom. Dokonca v staroslovanskom rukopise Svätého písma z 12. stor., ktorý pochádza z kláštora v Christonopole je v príslušnej pasáži listu sv. apoštola Pavla Kolosanom: „Potom už niet Gréka, ani Žida, obriezky ani neobriezky, barbara, Skýta, otroka, slobodného, ale všetko a vo všetkom je Kristus“ (Kol. 3,11), slovo Skýt (Skif) nahradené slovom Slovan (Slovínin). Pozoruhodnou je aj tá skutočnosť, že takéto kríže nenájde na pravoslávnych chrámoch a kláštoroch na Balkáne, ani v Grécku, čo by snáď aj mohlo potvrdzovať pravdivosť tejto tradície. Pravda, o šikmom spodnom brvne existujú aj iné vysvetlenia. Ich hodnovernosť je však značne otázná. Grécky historik Herodotos (5. stor. pred Kr.) uvádza, že vládnuca vrstva Skýtov (králi) sa nazývali Paralati (Paralatai) a všetci Skýti bez rozdielu postavenia Skoloti (Skolotoi). Slovo Paralati je odvodené od spoločného základu s latinským parlante, čo znamená hovoriaci. V dnešnej taliančine, ktorá je najbližšie pri latinčine, existuje výraz parlata, ktorý znamená reč, rozhovor, ale aj nárečie. Pokiaľ ide o názov Skoloti, ten mohol vzniknúť

skomolenín mena Sklavi (Sklavoi), čo je už nespochybniteľný výraz pre Slovanov.

Iným starovekým pomenovaním Slovanov môže byť názov národa Sarmatov. Podľa gréckeho kartografa Ptolemaia (okolo roku 161 po Kr.) sa Sarmatia rozprestierala od rieky Visly (Poľsko), cez Karpaty (Dácia – Rumunsko) a Skýtiu (Ukrajinu) až k rieke Don. Východné Karpaty sú na niektorých starovekých mapách označované ako Sarmatské hory. O Sarmatii hovoria aj rímske pramene, dokonca rímsky cisár Marcus Aurelius (161-180 po Kr.) mal v pláne vytvoriť novú provinciu Sarmatiu, k čomu však nedošlo, keďže Rímanom sa podarilo dostať len po Trenčín (rímsky nápis na trenčianskej skale z roku 179 po Kr.) a údolie dolného Hrona. Samotný Marcus Aurelius zomrel o rok nato v roku 180. Mimochodom pomenovanie Sarmat pochádza najskôr z latinského slova sarmo, čo znamená hovor, čo poniektorých vedie k domnienke, že názov Sarmati je prekladom vlastného slovanského pomenovania Slovania.

Možno si všimnúť, že skoro každý z týchto názvov má nejakú súvislosť so slovami a rozprávaním, teda so Slovanmi, ktorí sa takto označovali preto, že si navzájom rozumeli, pretože hovorili slovami, zatiaľ čo Germáni boli pre nich Nemci, teda akoby nemí, lebo im nebolo nič rozumieť.

To znamená, že nemôže byť pravdou to, že Slovania začali vznikáť z praindoeurópskeho etnického základu až po odchode germánskych kmeňov zo strednej a východnej Európy. Presuny Germánov síce umožnili Slovanom dostať sa ďalej na západ, ale to nedokazuje, žeby neboli žili ako jazykovo príbuzné kmene vo svojej pravlasti už dávno predtým.

Rusíni

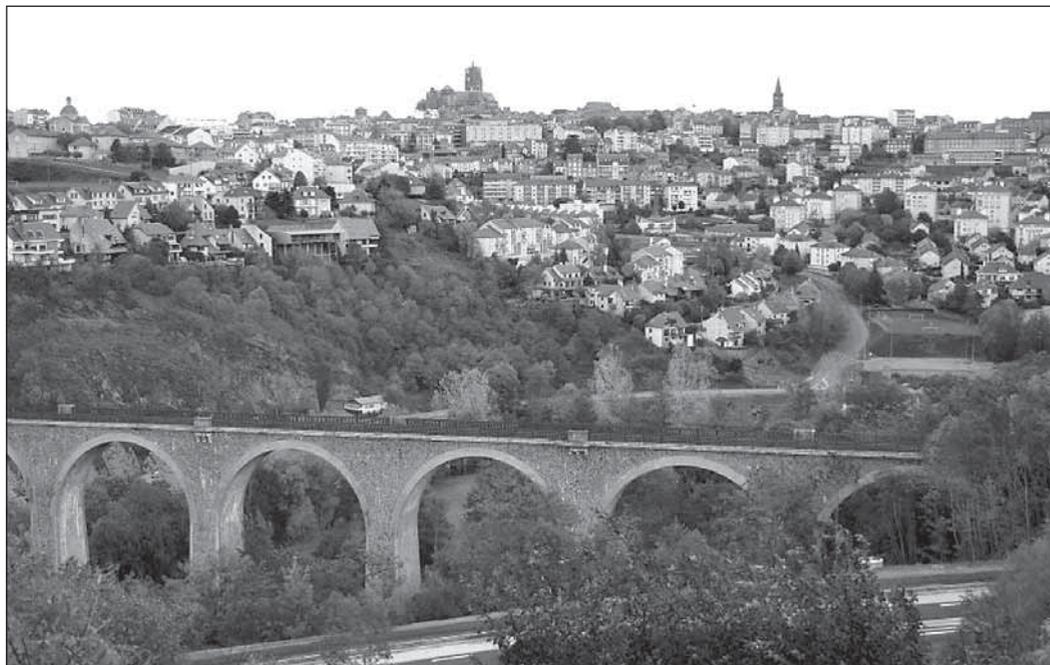
Keď čítame mená národov uvedených na salzburskej doske, zaujímavé je poradie ako za sebou nasledujú. Zatiaľ čo pri zmienke o Gepídoch, Gótoch a Heruloch nie sú žiadne spory žeby existovali, (mimochodom sú to všetko zaniknuté kmene) iné je to v prípade Rusínov. Z úst mnohým historikom sa totiž ozývajú tvrdenia, že títo Rusíni (Rhuteni) nemohli byť totožní s dnešnými Rusínmi, dokonca nemohli byť ani len Slovanmi. Podľa nich Rhuteni na tabuli zo Salzburgu museli byť germánskym kmeňom, pretože Slovania koncom 5. storočia sa ešte tak ďaleko na Západ nemohli dostať. Ako však tvrdia viaceré správy antických autorov (napríklad Jordanes), prví Slovania sa v karpatskej kotline objavili už okolo roku 375 po Kr.

Hoci sa to mnohým bude zdať nemožné, Ruthenov/Rhutenov (Rusínov) poznali už starí Rímanovia, ako obyvatelov rímskej provincie Akvitánie v terajšom južnom Francúzsku, čo je ešte viac na západe než v prípade Podunajska. Jedným z 26 dnešných samosprávnych francúzskych regiónov je región Auvergne, ktorý bol za rímskych čias nazývaný Augusta Ruthenorum. Jeho súčasťou je aj kraj Rouergue, ktorý je v starých listinách označovaný ako Provincia Ruthenorum (Rusínska provincia). Kraj Rouergue patrí do departamentu Aveyron, ktorého centrom je 26-tisícové mestečko Rodez (kedysi Ruzzi). Obyvatelia Rodezu sa dodnes označujú, že sú Ruthénois (Ruténua), pričom kedysi sa nazývali Ruteni alebo Ruti. Podľa staršej literatúry, ale aj internetovej wikipédie, história mesta siaha do 5. storočia po Kr., kedy toto územie osídlil ľud Ruthénov (Rusínov), ktorý prišiel do južnej Galie zo strednej Európy! Keď toto územie obsadili Rimania, založili tu osadu Segodonum, ktorá je doložená aj ako Segdunum Rutheni. V neskoršom období sa mesto označovalo ako Civitas Ruthenorum (mesto Ruténov), z ktorého neskôr vznikol terajší názov mesta. Samozrejme, že všetci Rodézania i obyvatelia celého kraja dnes rozprávajú po francúzsky, resp. svojim okcítanskym jazykom, pretože od tých čias uplynulo

už vyše 1500 rokov, čo je naozaj veľmi dlhá doba. Keď sa po niekoľkých storočiach dokázali asimilovať oveľa početnejšie germánske kmene a dokonca aj Kelti, ktorí obývali celú Galiu, niet divu že za poldruha tisícročia sa asimilovali podstatne menej početné rusínske enklávy?

Vráťme sa však k doske zo Salzburgu a k jej nápisu. Text na doske netvrdí, že v okolí Salzburgu žili Rusíni, ani to, žeby sa boli zúčastnili na krvavých udalostiach s blaženým Maximom. Nápis len jednoducho informuje, že v Odoakerovej, síce krátko trvajúcej, ale rozsiahlej ríši žili, popri iných národoch aj Rusíni (Rhuteni). Ako z jeho životopisu vyplýva, v rokoch 487 - 488 Odoaker so svojím vojskom prekročil Dunaj a vtrhol do krajiny Ružije (Rugie), na čele ktorej stál kráľ, ktorého rímske pramene nazývajú Feletheom. Rozpútala sa vojna, výsledkom ktorej bolo podmanenie Ružije Odoakerom. Keďže títo Ružijani sa v starých textoch spomínajú raz ako Ružijani (Rugi), inokedy ako Ruzzi resp. Rutheni, vysvetľuje to údaj na doske zo Salzburgu, že Odoaker bol kráľom Ruthenov. Objavuje sa tu však jeden problém: K tragickým udalostiam v Salzburgu malo podľa nápisu na doske dôjsť o 10 rokov skôr než prišla Odoakerova invázia do Ružije. Možno sa autor dosky pri písaní letopočtu udalostí v Salzburgu pomýlil. Možno je aj

František Sasinek vo svojom príspevku „Ešte raz Rugia čili Slovensko“ (Letopis Matice slovenskej, Turčiansky Svätý Martin, VIII/2 -1870) si najprv všima správu Tomáša, splitského arcidekana v Dalmácii. Arcidekan Tomáš v správe o rímskom cisárovi Dioklecianovi napísal: „Krem iných mnohých totižto budovisk ... v stráňach Pannonie (dnešné Maďarsko) pri hraniciach Ruthenie, založil jednu budovu z porphyrových kameňov, dosť vznešenú, ktorá ešte bar zrucaná, preca poskytuje odtiaľ prechodiacim veľké divadlo obdivovania“. Na základe tejto Tomášovej správy, samotný Sasinek rozvíja svoju hypotézu: „Najdeme-li oné miesto v Pannonii, kde ukrutný kresťanobijca cisár Dioklecian vystavil spomenutú a za času arcidekana Tomáša v zrucaniach ležiacu budovu, tým činom dostupíme i na hranice, za ktorými ležalo územie, jaké Tomáš nazýva Rutheniou. Isto je, že Dioklecian, potom keď sa roku 304 zriekol cisárstva, požíval odpočinok v Carnuntum, kde sa i predtým zdržiaval. No známo je, že mesto Carnuntum ležalo na pannonskom brehu Dunaja, naproti Bretislave – Prešporku: teda Bretislava ležala na území, ktoré Tomáš splitský nazýva Rutheniou. Že Rugia, Ruzia, Ruthenia atď sú mená totožné, o tom nás presvedčujú i dejepisné zprávy o drevných slovanských obyvateľoch terajšej pribalíctkej Rýgy.“

▲ Pohľad na starobylé juhofrancúzske mestečko Rodez, ktorého obyvatelia sa dodnes nazývajú, že sú „Ruthénois“ (Rusíni). Foto: Jean-Paul Cronimus

to, že takýchto Odoakerových výprav na sever bolo viacero a zajatie Felethea bolo iba aktom odstránenia neposlušného konkurenta.

Ďalšou otázkou však zostáva, kto boli títo Ružijani, Rutheni (Rusíni)? Boli to tí istí Rutheni akí žili v Gálii? Boli to Slovania, Kelti alebo to bol predsa len jeden z mnohých germánskych kmeňov?

Čo hovorí slovanská teória o pôvode Ruthénov

Ako jednu z pravdepodobných odpovedí nám dáva František Víťazoslav Sasinek, ktorý žil v rokoch 1830-1914. František V. Sasinek bol všestranným a nadaným človekom. Okrem toho, že bol kňazom a kazateľom z rehole kapucínov, bol aj profesorom, historikom, publicistom, vydavateľom a tajomníkom Matice slovenskej. Svoj talent a bohaté vedomosti, ktoré získal podrobným skúmaním historických zdrojov dal plne do služieb obhajoby autochtónnosti Slovákov a Slovanov na území Uhorska.

Sasinkove vskutku odvážne závery nepriamo potvrdzuje i maďarský názov miestnej časti Bratislavy, v minulosti však samostatnej obce Rusovce, ktorý je Oroszvár, čo v preklade znamená Ruský hrad, resp. hradisko. Niektorí historici však tvrdia, že názov obce vznikol koncom 11. storočia, kedy na území bývalej rímskej Gerulaty vyrástla osada rusínskych, resp. ruských strážcov hraníc.

Ďalší zaujímavý poznatok nám dáva stará mapa Uhorska, ktorá bola vydaná v Bratislave v roku 1750, na ktorej sú označené jednotlivé národy žijúce v Uhorsku. Názov Rutheni sa na nej objavuje spolu trikrát. Nás však zaujímajú len dve lokality, ktoré sa priamo viažu na uhorské územie. Prvá zmienka o Ruthenoch (Rusínoch) ich lokalizuje na územie medzi pohorím Tatur (Tatry) a riekami Henrath (Hornád), Tarzal (Tonysa) a Budrug (Bodrug – Ondava), čo približne zodpovedá terajšiemu stavu. Zaujímavejší objav však poskytuje druhá zmienka, podľa ktorej Rutheni žili aj juhozápadne od Balatonu, medzi riekami Rába, Mura a Dráva, v oblasti, kde sa teraz stretávajú hranice Maďarska, Slovinska a Rakúska.

Dokonca niekde pri Mure malo byť aj ich centrum Castrum Ruthenor (Rusínsky hrad alebo mesto).

Z dnešného hľadiska nie je až tak veľmi dôležité, či autor nápisu na doske mal na mysli Rusínov žijúcich v Karpatoch, niekde pri strednom Dunaji, alebo v Galii (Francúzsku). Pre lepšie pochopenie vtedajšej situácie je potrebné prečítať si texty, ktoré o sťahovaní národov napísali doboví autori a dejepisci. Podľa ich údajov počas viacerých migračných vív v Európe sa skoro nikdy nestahovali všetci členovia príslušného kmeňa či etnika. Do migrácie sa zvyčajne zapojila len časť vládnuvich kráľovských či kniežacích rodov, s ktorými sa do neznáma vydalo od 20 000 do 100 000 ľudí, z toho asi päťinu tvorili členovia vojenských družín. To vysvetľuje skutočnosť, že príslušníkov jedného a toho istého národa nachádzali vtedajší dejepisci na rôznych, často veľmi vzdialených miestach Európy.

Túto slovanskú teóriu o pôvode Ruthénov potvrdzuje aj internetová katolícka encyklopédia, ktorá tvrdí, že počas rušných časov sťahovania národov, ktoré spôsobili nájazdy Hunov na územie západnej Európy, samostatne alebo spolu s inými etnikami (napríklad ako vazali Germánov) sa do severného Talianska a juhozápadného Francúzska dostali aj Slovania, ktorých západní autori nazývali Rutheni (Rusíni). Neskôr, keď sa latinskí dejepisci zo západnej Európy dostali do kontaktu so Slovanmi žijúcimi priamo na ich vlastnom území, začali toto pomenovanie používať aj pre tam žijúcich Slovanov. To vysvetľuje fakt, prečo sa názvom Ružija (Ruthenia) označovalo nielen územie pri strednom Dunaji, ale neskôr aj obyvateľstvo Kyjevskej Rusi. Katolícka encyklopédia ďalej tvrdí, čo potvrdzujú aj iné zdroje, že pomenovanie Ruthen (Rusín) je podstatne staršie než meno Rosijan, Russian (Rus), ktoré sa začalo v širšej miere používať v 14. až 15. storočí, v súvislosti so vznikom a vývojom Moskovského veľkokniežatstva, z ktorého sa neskôr vyvinulo cárske Rusko.

Keď chceme z týchto súvislostí vyvodit' konkrétny záver, vychádza len jedno: etnické pomenovanie Ruthen (Rusín) neprišlo do strednej Európy po vzniku Kyjevskej Rusi koncom 9. storočia a už vonkoncom nie až v časoch tzv. Valašskej kolonizácie v 14 - 17. storočí, ktorá sa mala začať kdesi na ukrajinsko-rumunskom pomedzí. Práve naopak. Meno Ruthen prišlo k nám zo západu, ako pomenovanie tam žijúcich Slovanov, pričom v minulosti malo pravdepodobne širší významový obsah než dnes. Ako vieme, dnes sa týmto národnostným termínom sebaidentifikuje podstatne menšia časť pôvodného slovanského obyvateľstva, ktoré sa udržalo v Karpatoch a počas neskoršieho osídľovania na Dolnú zem aj v rusínskych enklávach pri strednom Dunaji: v srbskej Vojvodine, chorvátskom Slavónsku a v rumunskej časti Banátu.

Najprv boli Kelti?

Okrem tejto slovanskej teórie jestvuje aj keltská teória pôvodu Ruthénov. Možno títo Rutheni boli naozaj Kelti, ktorí sa v Akvitánii latinizovali a v strednej Európe slavizovali, pričom ich názov prešiel na nové slovanské etnikum, podobne ako meno gréckych Macedóncov prešlo na terajších slovanských Macedóncov. V časoch pred sťahovaním národov, keď ešte väčšina Germánov žila v Škandinávii a na pobreží Baltiku, rozsiahle územia strednej a západnej Európy obývali keltské kmene. Prítomnosť Keltov je jasne dokázaná v Poľsku, Česku, ale aj na Slovensku (napríklad osada Havránok pri Liptovskej Mare). Rímske pramene poznajú desiatky rôznych názvov keltských kmeňov, pričom všetkých Keltov spoločne označovali, že sú to Galovia. Kelti obývali rozsiahle teritórium, do ktorého patrilo aj územie považované za

pravlasť Slovanov. Časť tohto praslovanského územia sa ešte v prvej polovici 20. storočia nazývala Galícia (Halič, Haličsko). Inými názvami svedčiacimi o prítomnosti Keltov v Európe sú: Galia (Francúzsko), druhá Galícia je provinciou v severozápadnom Španielsku a možno aj názov štátu Portugalsko. Ďalších dôkazov o dávnej prítomnosti Keltov v strednej Európe je mnoho, najmä v zemepisných názvoch riek, miest a pohorí, napríklad rieka Jizera na severe Čiech sa svojim názvom veľmi podobá menu riek Isére (Izér) v juhovýchodnom Francúzsku. Rovnako aj v názvoch českých miest, kde sa vyskytuje slovo Týn, Týnec, Týniště, je ukryté keltské slovo dun (v latinizovanej podobe dunum), čo znamená hrad, alebo opevnené ohradené miesto. Pri takýchto keltských hradiskách neskôr vznikali mestá, ako napríklad: SiginDUNUM (Belehrad), LuguDUNUM (Lyon), LonDUM (LonDON - Londýn) a v samotnom Írsku názov mesta a kraja DONegal (Dún na nGall). Ktovie či s týmto keltským slovom nesúvisia aj názvy riek DUNaj, DUNajec, alebo DON, DONec? Na margo toho, od slova dun, dunum nie je ďaleko k slovanským názvom dům a dom, čo nás vedie k parafráze jedného britského porekadla, ktoré by po úprave mohlo znieť takto: „Môj dom, môj dun“.

Keď sa zamyslíme nad pôvodom geografických názvov, núka sa tu aj tretie vysvetlenie, ktoré je kombináciou prvých dvoch teórií o pôvode Ruthénov. Vieme, že Slovania žili relatívne najďalej od vtedajších stredomorských civilizačných centier, ktorými boli najmä Rím, Alexandria a Konštantinopol. Antické, rannostredoveké, a dokonca aj arabské pramene síce mali o týchto územiach relatívne dostatok informácií, ale kvôli neznalosti pomerov sa pravdepodobne nie vždy vedeli dobre orientovať v kmeňoch, ktoré ich obývali. Podobná situácia sa opakuje aj teraz, keď si publicisti viacerých mienkotvorných novín a dokonca aj vysokopostavení západní politici, častokrát popletú Slováku (Slovensko) so Sloveniou (Slovinskom) či so Slavóniou, alebo náš úradný jazyk (slovenčinu) so slovinským jazykom (slovenštinou). Nie vždy je to ich chyba, omyly niekedy vznikajú aj z objektivných príčin, veď koľkí z nás by vedeli nájsť na mape, kde sa vlastne nachádza mesto s irečtým názvom SLOVENSKA BISTRICA?

Tak či onak, keď sa také niečo stáva ešte aj v dobe informačnej revolúcie, ktorá nás zaplavila satelitmi, mobilnými telefónmi a internetom, prečo by nemohlo k tomu dôjsť pred poldruha tisícročím, keď správy o udalostiach z jedného kúta Európy do druhého putovali aj niekoľko týždňov až mesiacov? Ako sa pod názvami Sarmati a Skýti mohli ukrývať slovanskí predkovia, tak môžu byť Slovania „zašifrovaní“ aj pod inými etnickými pomenovaniami, ktoré antické zdroje považovali za keltské či germánske.

Ak pripustíme, že vyčleňovanie sa Slovanov z praindo-europejského jazykového základu sa začalo najneskôr v prvých storočiach nášho letopočtu, v tom čase ešte mohli byť Kelti spolu s našimi slovanskými predkami vlastne jedni a tí istí, keďže vieme, že niekedy v tomto období sa od Slovanov začali odčleňovať aj baltské kmene, z ktorých vznikli dnešní Litovci a Lotyš. Zároveň netreba zabúdať ani na fenomén miešania európskych etník, ku ktorému dochádzalo fakticky permanentne, čoho dôkazom sú aj najnovšie výsledky najmladšieho historického vedného odboru, ktorým je genetická archeológia.

Pre nás je však smerodajný jeden a to nepopierateľný fakt, že pomenovanie Rusíni (Rutheni) ako osobitého európskeho etnika sa objavuje na svetlo sveta oveľa skôr než to doteraz pripúšťali oficiálne historické authority.

Záver

Na koniec sa vynárajú len samé otázky a úvahy. Nikto nevie kedy doska vznikla. Katakomy v Salzburgu sú oveľa staršie než súčasné mesto, pretože už v 3. stor. po Kr. slúžili pre bohoslužobné účely a zároveň aj ako miesto úkrytu pre tamojších kresťanov. Doska s nápisom mohla vzniknúť krátko po udalosti, ale aj o niekoľko storočí neskôr, napríklad v časoch zakladateľa terajšieho mesta sv. Ruperta. Historici sa rovnako nevedia dohodnúť prečo bola doska umiestnená práve do jedného z výklenkov. Označovala miesto posledného odpočinku blaženého Maxima ako sa traduje, alebo bola miestom, ktoré bolo jeho prechodným domovom, teda akýmsi núdzovým bydliskom? To sa už asi nikdy presne nedozvieme.

História pozná mnoho omylov a mnoho nepresných konštatovaní. Len málo je pravdepodobné, že takto nepresné sú všetky historické zdroje. Pre mnohých historikov je jednoduchšie nepripustiť fakty, ktoré vyvracajú zaužívané historické kliše, zvlášť ak ich postoje sú motivované inými než čisto vedeckými pohnútkami. V niektorých prípadoch môžu ich argumenty vyplývať z jednoduchého nepoznania a nenaštudovania si všetkých dostupných prameňov, no vo viacerých prípadoch je za tým jeden cieľ: nepripustiť skutočnosť, že Slovania (a medzi nimi aj Rusíni), nie sú na tomto kontinente žiadnymi prisťahovalcami z Ázie, ale autentickými Európanmi.

Latinský nápis na tabuli zo Salzburgu a ďalšie správy síce patria k nemnohým, ale o to významnejším hmatateľným dôkazom o dávnej prítomnosti a nezanedbateľnej úlohe Rusínov a Slovanov vôbec v histórii európskeho kontinentu.

Pramene a literatúra

Tento príspevok nemohol, a ani si nekládol za cieľ obšahnuť celú, pomerne zložitú problematiku dejinného vývoja Európy v prvých storočiach nášho letopočtu. Koho táto téma zaujala, tomu odporúčame internet, ktorý je sám o sebe nesmierne širokým zdrojom informácií. Takýmto cenným zdrojom sú napríklad stránky: www.wikipedia.org, www.newadvent.org, ale aj stránka www.rusyn.sk. Na tejto stránke, okrem mnohých iných zaujímavých článkov s historickou tematikou, sa nachádza príspevok o katakombách zo Salzburgu od Slavomíra Oleára, ktorý bol inšpiráciou pre napísanie tohto materiálu.

Pokiaľ ide o diela vydané tlačou, ktoré sa venujú dejinám Európy a jej národov, tých je taktiež veľké množstvo, že nie je možné uviesť ich všetky bez toho, žeby sa na niektoré nezabudlo. Pre pochopenie základov tejto problematiky je dobrým vstupom všeobecne známa Kronika ľudstva. Kto by sa napríklad chcel oboznámiť s dejinami Európy cez optiku histórie kresťanstva, tomu odporúčame Cirkevné dejiny slovenského autora Jozefa Špirka.

O Odoakerovi sa napríklad zmieňuje doc. Juraj Paňko v časopise Rusín v článku Najstaršie fakty o Rusínoch, kde spomína katakomby v Salzburgu. Odvoláva sa pri tom na prácu prof. Šefuchina, ktorý túto informáciu prevzal z dvoch nemeckých kníh. Ďalším cenným zdrojom informácií k tejto problematike, (najmä o počiatkoch Slovanov a Rusínov), sú Krásnobrodské zborníky, ktoré vychádzali v rokoch 1996-1998, ako aj Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska od Vladimíra Rusa de juxta Hornad s veľmi bohatým zoznamom použitej literatúry. V tejto súvislosti nesmieme zabudnúť ani na diela slovenských historikov a popularizátorov poznávania našich dejín, akým je napríklad Peter Ratkoš, Milan Ferko, ale aj Prof. Paul Robert Magocsi z kanadského Toronta a mnohí ďalší.

Luboš ROMAN

Хыжа, дівчатко і машина суть русиньскы

Може ся меджі нашыма людми малохто найде такый, хто бы не познав співанку А чія то хыжа, котра ся стала русиньскым „гітом”. Не є то лем назов єдної співанкы, але і успішного ЦД, котре в 2004 р. з нагоды 70-ой річницї народностно-етнічного высыланя (дале НЕВ) з Кошыць выдав Словенський розглас. Успішне ЦД было похрещене іші 10. децембра 2004 р. у Свиднику, де ся одбыв і першы концерт на живо. Реалізатором проєкту і вибором співаків був Андрій Кандрач, музичный редактор НЕВ в Кошыцях. Він є і шефом Народной музика, яка на ЦД і на живых концертах выступать зо співачками М. Мачошкова, А. Сервіцкова, А. Порачова, М. Чокинова, М. Кандрачова, Н. і М. Петрашовскыма, але і сам Андрій співать шамбріньскы і ольшавіцкы співанкы. Од першого концерту А чія то хыжа минать помалы уж другый рік, але нашы

люде, як кебы ся не могли набажыти той русиньской співанковой красоты. Дотеперь ся одбыло уж 6 живых концертів (Свидник, Гуменне, Стара Любовня, Пряшів, Бардійов і Снина), а на кождім з них были заповнены салы до посліднього місця. Же такы концерты могли, окрем Свидника, быти і в інших містах русиньского регіону, є вдяка проєкту Здружіння інтелігенції Русинів Словеньска (дале ЗІРС) як і активной сполупраці Окресных організацій Русиньской оброды на Словеньску (дале ОО РОС) в Свиднику, Гуменнім, Старій Любовні, Пряшові, Бардійові і в Снині. В послідніх двох містах были концерты 8. і 9. юна т. р., котры мам доднесь, а істо нелем я, в живій памяті і і гріє ня при серці з красных професіональных співів і темпераментной музика, котра мі не переставать доднесь звучати вєднь і вночі.

Хоць дакотры з музика были Словаці, Андрій припомянув же єден мать фрайрку Русинку, тамтому ся люблять русиньскы співанкы... Окрем співу, каждая співачка ся пару словами пригварила к людям, вєшывов словами подякы за богату участь людей на дотеперішніх концертах. Марія Чокинова розвеселила своїма ей характерныма і веселыма словами: „Хоць я вже стара, як же не співати, кедь мі грають такы молоды соколы. Радую ся, як стара курка молодым когутам (позерала при тім на музика А. Кандрача)”. Люде ей порядні затляпали за гуморный вступ і за красны спів. А так то было за выступом каждого інтерпрета, а нелем то, але часто собі люде в салі вєдно зо співачками помурковали і співали а главні не шанували руки на порядне затляпаня. Окрем знамых русиньскых „суперстар”, гостями бардійовского концерту были діти з Чірча а в Снині выступив ДФК Шаріш з Пряшова на челі з О. Пірогом, котры ся лем недавно вернули з успішного турне в Америці, де не хыбив і А. Кандрач. Найсилнішым зажытком было маєстатне закончїня концерту, в якім вшыткы, як співаці, так і вшыткы притомны в салі, собі вєдно зо сімпатичныма музикантами заспівали А чія то хыжа...

Недавно редакцію Інфо Русина навщивили гости з Москвы Олег Борисович Неменский, науковець славяністики з Руськой академії наук, Богдан Безпалько, секретарь Центра україністики і білорусістики Московской штатной універзіты і Михаил Дронов, котрый того часу штудує на Пряшівській універзіті. Интересовали ся о сучасну сітуацію Русинів на Словеньску і о їх періодичны і неперіодичны выдана.

Фото: ак

На зачаток синьского концерту зазвучав приемный голос Янки Трущінської-Сивой, режисеркы НЕВ СлР в Кошыцях, котра, окрем короткой історії НЕВ, вшыткым притомным передала сердечный поздрав своїм родакам од Доц. МУДр. Михала Штеня, ЦСц.председы ЗІРС з Братіславы, родака зо Снинціны із села Кленова. Вшыткым учасникам концерту ся із словами подякы і віры в оптимістичну будучность пригварив председа РОС В. Противняк. А потім сцену заповнила порядна музика і спів высше спомянутых інтерпретів. Слово модератора далшого програму, в котрім представовав співакы, співаків і музикантів, мав А. Кандрач, котрый з йому даным суверенным выступом і природным гумором, представив співакы, співаків і окремых членів його музика.

▲ По концерті за тортовов хыжов і дівчатком за машины – А. Порачова, Н. Петрашовський, А. Сервіцка, М. Мачошкова і М. Чокинова

А чія то хыжа стоїть на долині, чіє то дівчатко шыє на машині? Хыжа, дівчатко і машина суть русиньскы... Така відповідь мі пришла на мысль, кедь по концерті А чія то хыжа в Снині (9. юна т. р.) ся вшыткы організаторы (ЗІРС і РОС) і інтерпреты концерту зышли на рецепції в синьській рєштаврації Геркулес. Каждому, хто перекрочив ей поріг, била до оч красна чуколадова хыжа в подобі торты, а гнедь колоной сиділо красне дівчатко і шыло на машині. То був про каждого рядный „бум”. О того красне і миле преквапіня ся постарав власник рєштаврації Владимир Джупінка, котрый і таким способом преуказав, як любить свое русиньске. Не хыбили за концертом і дяковны слова вшыткым од Янка Липінського, підпредседы ЗІРС.

„Та то красота, холем чоловік забуде на каждоденны проблемы, старости, як добрі, же сьме пішли на тот концерт” – зачула єм єдну пані одходячі домів з концерту.

А. Кузмякова, фото авторкы

Dni Sabinova v znamení rusínských hviezd

Malým mestečkom Sabinova sa v dňoch od 16. do 18. júna ozýval spev a hudba, mohli sme vidieť krásne folklórne tance a veľkolepú oslavu Oskarovej noci pri príležitosti 40. výročia od premiéry filmu **OBCHOD NA KORZE** (kde si hlavnú rolu zahral už nebohý Jozef Kroner). Mimo iných účinkujúcich veľký aplauz a obdiv u divákov mala aj známa rusínska hudobná skupina **JUNO** z Čírča, ktorá predviedla aj humorné kreácie zo svojho hudobného repertoáru.

Celý Sabinov sa niesol v znamení filmových hviezd, mohli sme na živo vidieť Zuzanu Kronerovú, Mareka Ťapáka, Zdenku Studenkovú, ale aj iné začínajúce hviezdičky zo sveta filmu. Našou rusínskou hviezdičkou bola mladá začínajúca herečka z Bajeroviec, študentka DAMU v Bratislave ◀ Vierka Iľaščíková, ktorá na malej scéne sabinovského múzea dostala významné ocenenie za prvé miesto amatérskych súťaží v jednoaktovej scénke pod názvom: **Rusinečka z východu**. Už tento

výstižný názov hovorí o tom, že aj v takomto smere umenia je budúcnosť pre Rusínov otvorená. Vierka Iľaščíková nám k svojmu oceneniu povedala: Nečakala som to! Mám z toho veľkú radosť, obzvlášť preto, že som dostala ocenenie z rúk herečky ako je Zuzka Kronerová. Scénku som si sama napísala, režirovala a ako ste videli aj zahrála. Touto formou som vyjadrila lásku k svojmu rodnému rusínskemu kraju so snahou pochopiť a precítiť ho.

Začínajúcej herečke blahoželáme k oceneniu a želáme veľa elánu do ďalšej autentickej tvorby.

Sylvia Lysinová

Проспіване півсторіча

В Руськім домі в Пряшіві было 29. юна барз весело і про многых тот вечур был великым зажитком. Чом? Бо співачка нашых серьець Марія Мачошкова, або наша Марька, як ю звикнеме многы кликати, ославовала уж 50 років свого співацького жывота на умелецькій сцені. Сй гостями на святі была далша знама співачка Анна Порацова, але тыж Івета Світкова і ФК Младость з Домова Александра Духновіча в Пряшіві. Не хыбив при спроваджаню краснаго співу і гармонікарь Ігорь Крета і звучный, выразный і знамый голос Ярослава Сисака, котрый тот святочный акт модеровав. Погратуловати Марьці – нашій русиньскій „суперстар” пришло вельо вызнамных людей, котрым навікі проникла ей співанка до цілой души. Меджі гратулантми не хыбив ани председа РОС Владімір Противняк і наша редакція Інфо Русина. З той нагоды ем положила пані Мачошковой пару опросів:

Пані Марько, як ся чуе при такій вызнамній нагоді, як є днешній день?

Знае што, не хоче ся мі вірити, же уж 50 років співам. Не чую ся на тілько, но ем рада, же Бог мі дав великий дар. Чую ся барз добрі, бо спів є моім жывотным еланом.

Якы мате планы до будучности?

Може собі подумате, же ся мі уж выштытко сповнило в мойй співацькій карері, але покаль мі буде здороя служыти, так хочу співати надале. Мойм найвекшым сном є і выдати нове ЦД, на котрім будуть співанкы од пана Ю. Цімборы, бо він їх про мене написав і зложыв на смертельній постелі. А такым найблизжшым планом є концерт, котрый буде 12.октобра 2006 р. в ДАД-і, де выштыкых серьецні уж тераз позывам.

Што бы сьте одказали нашым чітателям а заедно і своїм сімпатізантам?

В першій ряді бы ем хотіла шумні подяковати за поздравы, котры мі сістематічно посылають і за гратулації ку мойому співацькому юбілею. Хочу выштыкым повісти, же їх барз люблю і вірю, же ся будеме наделе стрічати лем в тім добрім. Бо чоловік з Божов помощ і добрыма людми досягне в жывоті барз вельо.

За розговор дякує Сільвія Лисінова

Конечні літературна ціна Александра Павловіча!

По часі, коли в року 2003 Літературный фонд установив Літературну ціну Александра Павловіча, в сучаности ся зачала реално удільовати. Стало ся так 20. юна 2006 о 14. год. в Клубі словенських писателів в Братіславі. Ціны были уділены за літературны творы выданы в року 2004 і 2005. Ціну і Премію Александра Павловіча ЛФ уділюе каждорочні за літературну творчость русиньских писателів в русиньскім языку при условії, же суть публікованы найменше їх дві книжны публікації.

На оцініня того року были представлены книжны публікації за остатні два роки. Т. є., штири авторьскы книжки і два рочники Русиньского літературного алманаху на роки 2004 і 2005. Порота про літературну творчость в русиньскім языку при ЛФ на Ціну Александра Павловіча пропонувала публікацію двох авторів - ПгДр.Марії Хомовой і Доц. ПгДр. Василя Хомы, к. н.. На Премію Александра Павловіча был пропонуваный переклад на русиньскій язык ціклу поезії словенского поета Мілана Руфуса, што го реалізовала Мгр. Алена Блхова. Інформацію о творчости оціненых ру-

синьских авторів представив Доц. ПгДр. Мірон Сисак, к. н. Секція оригінальной літературной творчости уділила Літературну ціну і Сполку русиньских писателів Словенська за видавательську роботу. ЛФ пропозиції пороты акцептовав.

Процес оцінюваня творчости словенських, мадярьских і русиньских авторів ся розвивав у святочній атмосфері, в котрій брали участь оцінены авторы і позваны гости.

В розговорі оціненых русиньских авторів з представителями ЛФ было высловене подякованя за оцініня їх работы. Русиньскы авторы конштатовали, же тото оцініня они акцептують як факт досягнута сучасной русиньской літературы на Словенську, котра мать меджінародні узнаных авторів - преміантів Літературной ціны Александра Духновіча. Кодіфікований русиньскій язык і літературна творчость в нім ся уж дефінітівно став історічным фактом. Русиньскы писателі Словенська своей творчостью доказали, же правом заслужують увагу русиньской культурной верейности у світі.

—вх—

◀ На фото членове Руського клубу – 1923 на засіданю міморядной членской сходзы, котра ся на челі з председом Габрелом Бескидом одбыла 15. юна т. р. в рештаврації У Лева в Пряшіві. На програмі засіданя было прияты новых членів клубу, вольба нового председництва – было потверджене дотеперішне зложіня на челі з Г. Бескидом і діскузіі. Говорило ся тыж о дотеперішніх і будучіх задачах Руського клубу – 1923.

Фото: ак

Стріча з писателем о його поезіях

22. юна т. р. ся в Руськім Домі у Пряшіві одбыла интересна стріча із Штефаном Сухым, єдным з найліпшых русиньских літераторів на Словенську. Стріча была зорганізована членами выбору Руського клубу 1923 з нагоды 60-річного юбілею Штефана Сухого. В такім віці уж є што біланцовати. А в особі Ш. Сухого є того невроком, є ся чім хвалити, є о чім бісідовати. Ці о поетічній творчости, котра є у нього най-

▲ Штефан Сухый зо своей женов Мартов.

богатиша, але не хыбує проза, публіцистика, переклады, сценарі... Но о тых річах сьме писали в попередніх новинках Інфо Русина.

Кедь за верхстіл в Руськім домі засіли член ТАД Ігорь Латта, писатель, юбіланти Штефан Сухый і далша членка ТАД Ладька Урбанкова, додумали сьме ся, же ся не буде лем бісідовати, але і декламовати. Так і было. Л. Брегова ту повнила функцію модераторкы, але і співбесідничкы, котра давала писателювы интересны опросы а писатель на них іщі интересніше одповідав, місцями собі і зафілософовав, а як-же, ведь то бы не был Штефан Сухый, як го знаме. Поет Ш. Сухый підкреслив потребу розвиваня русиньского языка: Мусиме робити выштытко про то, жебы сьме ся не стали языковима бездомовцями – повів автор. Интересну бесіду прикрасив професіоналнов декламацийов Сухого поезій герець Ігор Латта а місцями і гармоніковий переділ Мілана Гарберы. На стрічі декламовав свої поезії і сам автор Штефан Сухый з найновшого поетічного зборника Аспірін, котрый вышов якраз в день одбываня акції з юбілантом. І то был про Ш. Сухого красний дарунок, хоть не єдиный, бо з гратулаціями і дарунками го общастнила і редакція Інфо Русина, близкы сполупрацовниці з радія Яна Трущінска Сива, Валер Купка і іншы учасники стрічі, котры авторы наконець заспівали Многая літа....

Chceme tu vyjadriť hlboké vyznanie veľkému Slovákovu Ľudovítovi Štúrovi v mene rusínskych spisovateľov Slovenska a v mene súčasnej rusínskej verejnosti na Slovensku za jeho vzťah k Rusínom v dobe obrodzenia, k ich materinskému jazyku, kultúre a gréckokatolíckemu náboženstvu. Opierame sa pritom nielen o Štúrove zásluhy vo veci kodifikácie slovenského jazyka, čo svojho času inšpirovalo aj rusínskych dejateľov pre obrodenský postup už pred meruôsmymi rokmi, ale chcem tu pripomenúť hlavne jeho slová priamo o Rusínoch z úvodníka v Slovenských národných novinách zo 6. marca 1846 (č. 46, s. 249-250). Tento úvodník, či povedané pôvodnými slovami Prehľad časopisu sa svojho času venoval tomu pozdvihnutiu medzi rusínskymi národne uvedomelými osobnosťami, ktoré predchádzalo revolučné udalosti meruôsmych rokov 1848/49. Pripisuje sa tento obsiahly článok Ľudovítovi Štúrovi. Z tohoto článku je zrejmé, ako Štúr sa snaží podporiť úsilie gréckokatolíckej cirkvi, jej hodnostárov v mukačevskej a prešovskej diecéze, biskupov Popoviča a Gaganca obrodzovať Rusínov ako národ.

Autor článku poukazuje na to, že rusínske obyvateľstvo v týchto diecézach si tiež zasluhuje osvetu a školy v svojom materinskom jazyku. Polemizuje s maďarskými novinami Pesti Hírlap (č. 626 z roku 1846), ktoré obvinili Slovenské národné noviny, že opovrhujú Rusínmi a chceli by im nanútiť cudziu im reč, čiže slovenčinu, ako ich materinský jazyk. Pádnyimi argumentmi autor úvodníka vyvracia obvinenia novin Pesti Hírlap a poukazuje na to, že „veľká časť vyznávačov grécko-zjednotenej (to je uniátskej - pozn. V. Ch) viery - do 800 000 duš, najmä v hornom Spiši a Šariši, v stolici Zemplínskej, Ungvarskej, Beregskej, Marmarošskej a t. d. - to sú Rusíni nie Rusnáci. Odvoláva sa pritom na „Listy z neznámej zeme“ Bohuša Nosáka Nezabudova, ktoré boli uverejnené v Orlovi Tatranskom (List VII). Uvádza, že táto zem sa menuje zem rusínska, nie krajina rusnácka. Upozorňuje, že autor Pesti Hírlap-u konkrétne nepozná situáciu medzi Rusínmi, píše o nej nepravdy. Preto autor úvodníka SNN vyvracia nepravdivé tvrdenia Pesti Hírlap, žeby Slováci vnucovali Rusínom svoj jazyk ako spisovný. Uvádza: teraz každý národ...život svoj národný rozvíjať môže; mali by sa aj Rusíni tak ako aj Slováci o verejný orgán svojho duchovného života postarať alebo dotiaľ, kým sa naň zmôžu, k Slovákom sa pripojiť“. Rusíni majú svoj rusínsky, krásny jazyk a nepotrebujú si osvojovať cudzí jazyk za materinský.

Okrem iného autor článku v SNN upozorňoval na nerest, ktorá sa prejavovala medzi rusínskymi bohoslovcami, študujúcimi v bohosloveckých seminároch v Ungvari, Veľkom Varadine, Pešti, Trnave a Viedni aj inde. Mladí rusínski klerici tam na svoj národ zabúdajú na svoj rusínsky národ. Autor uvádza slová listu z Neznámej zeme, že škoda, veľká škoda pre ten schopný a dobrý národ, že ľudia z vyššieho svetského stavu nie len že sa hanbia zaň, ale aj náročky oň starosti mať nechcú. Do všetkých,

Ľudovít Štúr a Rusíni

nie len vyšších ale i nižších škôl vtiskajú maďarčinu, tak že sa Rusín z tejto pomuteniny vymotať nemôže a chodí pomedzi ľudí akoby v rozume jeho chyba bola. Lež nie je to pravda: chyba je na jeho vodcoch, ktorí ho neosvecujú tým spôsobom, ktorý je najlepší a v tej reči, ktorú mu Boh dal. Dokiaľ rusínske kňazstvo na to dozeráť nebude, aby vyučovanie Rusínov bolo národné, dotiaľ nebudú Rusíni šťastní. Šťastie národa je založené na osвете a tá sa nedá inakšie len rečou materinskou uvádzať. Zdôrazňuje, že o to sa snažia biskupi Popovič a Gaganec a radí im, že pre osvetovú prácu je dôležitá vlastná rusínska tlačiareň, aby sa svätá osвета v rusínskej vlasti rozvíjala. Školy, školy a zasa školy národné, dobre usporiadané sú pre Rusínov najpotrebnejšie.

Vhlbujeme sa do týchto štúrovských zásad a ozýva sa v nich volanie našej súčasnosti po dobrých školách nielen pre Rusínov. To nie je sprofanizované heslo - učiť sa, učiť sa a učiť sa, ale to bol racionálny prístup k riešeniu potreby šírenia osvetu a vzdelávania poddaného ľudu ešte v existujúcom feudalizme.

Svojim príspevkom upozorňujeme, že hlás Ľ. Štúra pre Rusínov, my by sme ho nazvali výzvou, nebol hlasom volajúceho v púšti. Práve v rokoch 1843/47 študoval v trnavskom bohosloveckom seminári bohoslovec - Rusín Alexander Pavlovič (1819 - 1900). Tu sa zblížil s mladými štúrovcami. Osobne sa blízko priatelil s Janom Palaríkom, Martinom Hattalom, Jozefom Viktorím a inými. Neskôr o štúdiách v bohosloveckom seminári v Trnave napísal: Tam som sa naučil cítiť a myslieť národne...V Trnave väčšia časť študentov sa hlásila k maďarskej národnosti ale boli tam aj ctiteľia slovanských jazy-

kov. Naši Rusíni z užhorodskej a prešovskej diecézy neprejavovali svoju národnosť. Hoci so všetkými študentmi som žil v zhode, prikláňal som sa k Slovákom. Čítal som slovenské knihy a noviny. V Trnave bolo mnoho Slovákov z pressburgského, nitrianskeho a trenčianskeho komitátu. S nimi som žil v priateľstve. Osvojil som si čistú slovenskú reč, blízku k rusínskej reči. Tam som pocítil, čo je to národnosť.

Považujeme za veľmi symptomatické tieto city a myšlienky jedného z najväčších a najvýznamnejších Rusínov 19. storočia. Vyvodzujeme to z jeho skutkov - činnosti a literárnej tvorby. Keď sa vrátil zo štúdií v Trnave na krátky čas, do vysvätenia za kňaza, sa usadil u svojho brata Jozefa na farnosti v Komloši, teraz Chmeľová v bardejovskom okrese. Tu za krátky čas pobytu napísal svoje prvé a významné básnické dielo, poému alebo veľkú báseň Stav chudobného vidiečana alebo pokus o náčrt života rusínskeho roľníka v neúrodných karpatských dolinách Uhorska v časoch urbarského nevoľníctva (1847).

Táto veľká báseň či poéma je napísaná po rusínsky, v jazyku, ktorý aj dnes po viac ako 150 rokoch je pre Rusína ľahko čitateľný, blízky a zrozumiteľný. Je takmer celkom totožný so súčasťou kodifikovanou rusínčinou. Možno že by sa to dalo porovnať so slovenčinou Nosáka Nezabudova z cestopisu Listy z neznámej zeme vo vzťahu k súčasnej slovenčine. Pritom treba brať do úvahy, že Pavlovič väčšinu života prežil v makovickom komitáte - farnosti Bieloveža, Komloša/Chmeľová, Svidník, kde nárečové prvky foneticky aj gramaticky sú zreteľne iné, ako tie, čo používa Pavlovič v predmetnej poéme. Napríklad, zvrtné sloveso sa tam vyslovuje ako „ša“, napr. myty ša, ľubyty ša.

Inštrumentál v pluráli podst. mien žen. rodu má koncovku -om. Zložený budúci čas namiesto infinitívu má perfektum - budu robil, budu pil ap. Ale Pavlovič tieto nárečové väzby ako čiastočne aj slovník nepoužíva. Respektíve používa rusínske nárečové väzby medziľaboreckej a stropkovskej oblasti. Tento jazyk Pavlovič používa v celej svojej tvorbe, básnickej aj epistolárnej. Tento jazyk pomenoval ako makovický dialekt. Vidí sa mi, že Pavlovič sa v otázkach spisovného jazyka poučil u Ľ. Štúra a štúrovcov, ak za spisovnú rusínčinu aplikoval nie dialekt niektorej dediny, ale súhrnné nárečie celej makovickkej oblasti. Nechceme zjednodušovať tento problém kodifikovanej spisovnej rusínčiny, ale vychádzame zo spomínaných faktov. Žiaľ, naši jazykovedci na rusínčinu literárne dedičstvo Pavloviča aj Duchnoviča patrične nevyužili v čase príprav kodifikácie rusínskeho jazyka. Nedocenili tieto skutočnosti. Avšak to nič nemení na skutočnostiach, o ktorých sme hovorili v súvislosti so vzťahom Štúra a štúrovcov k Rusínom - svojim súčasníkom, k rusínskemu jazyku ako materinskému, v ktorom sa má šíriť osвета medzi Rusínmi a ktorý má byť vyučovacím jazykom ako materinský pre rusínske školy.

O tejto problematike v dvoch kapitolách pojednáva naša publikácia Obrodzenie Rusínov, ktorá vyšla koncom roka 2006.

Mária Chomová, Vasil' Choma

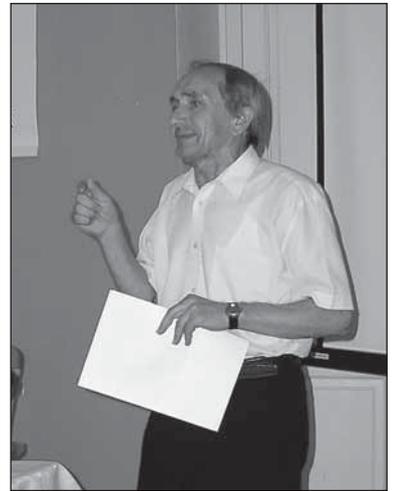
На послідні два юновы дні (29.–30.) 2006 р. зорганізовало Здружіня інтелігенції Русинів Словенська (ЗІРС) сполоченьско–научный семінар, котрый ся одбыв в готелі Сенатор у Пряшові. Семінар святочні отворив підпредседа ЗІРС Инж. Ян Липінський, привитав вшыткых, выступаючих і учасників. Потім слово передав Янови Главінкови з Уставу памяти народа, модераторови першого дня семінара. Тот, што до тематікы, був замі-

Як дале, Русины?

Він, уваджаючи высше споминану тему, на зачатку повів, же з політичного боку Русины на Словенську суть легітимні узнаны, як суверенны жителі Словенской републікы. На його слова надвязав Мілан Баран, підпредседа Пряшівского самосправного края (ПСК), котрый при своїм выступі выходив з книжки Міц – гыбна сила сполочности. Окрем

ско–руський”... Подобні были заміряны вопросы Ф. Віца, А. Капуть і інших учасників. „Зо вшыткыма проблемами ся треба обертати на посланців за окремы регіоны, окресы, котры нелемже можуть, але є то їх повинностей, абы такы вопросы рішали на найвысшій уровни” – одповів М. Баран.

Владімір Бенч з ВЦ ССЗП в Пряшові говорив о можностях соціо–економічкы ситуації, котра є в нашім краю дость бідна. Сьме осмый найхуднобніший регіон, друге найгірше місце в незаместнаности (подобне естувє іщі в Польску), 4 раз заоставаме за Братіславов, лем 40 процент высокошколскы освітніх людей, на веду і выскум в пряшівскім краю є 2 процента а в Братіславі 48..... То є лем пару чісел, але і з тых собі можеме зробити образ о великых розділах меджі словенським выходом і западом. Станіслав Конечный зо СУ САВ свій выступ заміряв на русиньску меншыну з погляду соціологічного выскуму, котрый був зосереджений на 1280 респондентів русиньской інтелігенції. Тоты были розділены на мужів і жены, але і на віковы категорії. Пару чісел, котры превказують позітивный яв – 91.3 процентів поважує русиньський язык за свій материньський, но тотя ситуації є уж гірша, кедь возмеме до увагы діти, внуків... Веце як 80 процент Русинів не жадать вжывати в уряднім контакті материньський язык, мало Русинів слідує свою пресу, але не інакше то є і у інших народностей і т. д.

▲ Димітрій Поп з України.

О скусеностях зо закладаньом і фунгованьом політичкы стра- ны на регіоналній уровни на семінарі говорив Ян Тільняк, котрый стояв при закладаню Піддукляньской демократічной громады, котра собі пізніше змінила назву на РДГВ (Регіоналне демократічне гнутя Выход), но днесь суть обидва субекты про неінтерес з боку наших жителів уж минулостьов.

Инж. Михал Кость (8 років робить як добровольник в незіско- вий організації Деревяны храмы під Дукльов) притяг увагу учасників, же першый у тот день прогварив по русиньскы – „наш карпатський народ вымирать, серденій поляк знать веце о Русинах, бо не повіть на церьков, же то костол...” (Цільый выступ М. Костя о перспектівах розво- я карпатотурістікы, і путницькой турістікы, його пропозіції і планы надрукуеме в августовім чіслі Інфо Русина).

Народностна і ідеологічкя родробленость, а тяжко повісти, ці бы міг vznikнути уцілений субект. Чом люде не мають інтерес, бо не вірять... Тьма філозофічныма увагами отворив богату діскузію, де першым выступив В. Противняк, председа Русиньской оброды на Словенську (РОС). Бісідовав о ситуації в РОС, о ей замірах, же в непосліднім ряді ся треба обертати о скусеных людей, але глядати і молодых покращователів нами започатого діла...

О інтересных фактах з выступів окремых научных працівників, історіків, політологів, функціонарів ПСК, але і о діскузії на семінарі будеме продовжувати в августовім чіслі Інфо Русина.

–ак–

▲ На фотці зліва – М. Шмігель, П. Шворц, М. Данілак і Я. Главінка.

рянный на історію Русинів. Кедь хочеме говорити о нашій і сторії, як інакше зачінати, як не од теми одкы сьме. На тот вопрос дав одповід першый рефетат під назвом Походжіня і етногенеза Русинів од Ф. Улічного. О русиньскім народнім оброджіню учасникам семінара росповів Михал Данілак. Петер Шворц доповідав на тему Русины в часі ЧСР і словенского штату а Михал Шмігель о добі по II. Світовій войні. О Русинах на Україні по помаранчовій революції говорив на семінарі Димітрій Поп з України. До його темы выникла богата діскузія, але і вопросы учасників, котры ся хотіли дознати веце о нелегкій ситуації Русинів на Україні, котра як єдина країна, де жыють Русины, до днешніх днів не узнала Русинів за самостатну народность.

Як дале, Русины? Тема другого дня семінара наповідала, же його учасники ся што–то дознають о сучасній ситуації Русинів на Словенську, але і о яким–такім погляді до близкой будучности. Модераторского слова другого дня семінара ся професіоналні ухопив Александер Дулеба з Выскумного центра Словенской сполочности про заграничну політіку (ВЦ ССЗП) в Братіславі.

іншого повів, же естувє при ПСК комісія про культуру і народностны меншыны, де мають свое заступліня члены окремых народностных меншын, котры жыють в ПСК. Покры суть якысь пожадавкы організації народностных меншын, можуть ся обернути на председнічку одбору культуры ПСК Еву Арвайову. Свій выступ кінчів оптімістичныма словами, надійов і віров, же вшыткы ведно найдеме сполочну реч. Реакції на його выступ были вопросы учасників, як наприклад Я. Калиняк ся просив, якый бы мав быти поступ при зміні схізофренічных понять „русиньско–україньского жытельства”, „українь-

▲ На фотці справа – В. Бенч, М. Баран, А. Дулеба, Я. Тільняк і С. Конечный.

Одпочивайте і читайте

Милі діточки, як саме вам уж в попереднім числі написали, же вас через вакації не будеме зятяжовати задачами, так і робиме. Намісто задач, вам, приносиме шумну приповідку на продовжіння, од нашого писателя Миколая Ксеняка.

ДРОТАРЬОВА ЛІНИВА ЖЕНА (1. часть)

Жыла раз старенька вдова в румуньскім Скеюшу. Роки ей вычерпали сили, зятяжыли ноги. В руках уж не владела мотыку порядно тримати і грядкы окоповати. І острота оч зослабла. Далша трапеза ей не давала спати: што на тім світі буде з ей єдиним сыном Іванком, хто-же му поможе, кедь она ся помине і піде на другый світ за його вітцьом?

- Сынку мій, як же то мы двоє будеме дале жыти?
- Як дотеперь, мамо, весело одповідать сын.
- Мав бы єсь ся уж ожениты, тады маш двадцять років.
- Мамо, нач ся понагляти?
- Сыну мій, уж єсь выросненый, міцный. Легко собі і бо-гатшу жену ...
- О тім єм іщі не думав.
- Робітна молода жена нам поможе хыжу обрядити, зерно з поля...
- Мамко моя, мы іщі самы вшиткы роботы легко дока-жеме...
- Принесла бы і вяно.
- Ледва стачіме нашы ролькы і поляны...
- Пришли бы і діткы...знять, чом уступе сива мати.
- Теперь, мамо, з того нич не буде. Нияка ся мі не лю-бить. Найперше піду з крошньов до світа пінязі заробити. І небіжчик няню мі повідали, же кедь мій прадідо в Ка-мюнці ся хотіли ожениты, та найперше мусили доказати, же суть способны пінязі заробити і ужывити свою родину. І вы, мам, добрі памятае, же тов істов дорожков ішов і мій няню. І я ся не ожено, покы себе і вас не пересвідчу, же єм способный пінязь заробити і родинну традицію не порушыты. Не надарьмо ня нянюкы тому ремеслу уж як хлопца приучали, до дротарства втягвали.
- Ожень ся, Іванку, бо роки...
- Хто знять, мамко! Може зо світа собі і жену приведу, гварить паробок.
- Ей, сынку, лем давай позір, жебы ся ти з чужов плано не поводило!
- Не бійте ся, мам свій розум.

Настало тепле літо, уroda на фалатках землі ся наляла і дозріла. В осени уроду зберали – покосили, погребали, зо землі выкопали. До стодолы і пивниці позважали, по-укладали. Настав час за ремеслом ся рихтовати.

- Мамко, поберу ся до світа.
Поскладав Іван дротарський серсан до крошньо на ня-нюви-небіжчкови, од мамы ся одобрив і выкочів до світа з двома камаратами леї заробити, жебы собі госпо-дарство певніше на ноги поставити.

В тот день вчасрано осінь іщі твердо спала, як троє парі-біці з крошньями ся зышли ниже села і в тихости выкочіли ку Лугошу і Темешвару. Там собі бляху, дрот і ниты наку-пили і в тот істый день ся выдали майстровати до околиц-тых сел.Щастя пробовали леї заробити, на другый день в Араду, Каран Себешу, Решіці. Не обышли Перегу Маре, Дармен... Зачали ведно майстровати, оправяти-дротовати і латати міскы, ведра, горнятка...Обышли села, спо-знали добрых ґаздів, богаты і худобны хыжы, чули многы хвалы на жывот, але і наріканя, скаргы. Трошкы і пінязі заробили, но то фурт было мало, не было то подля їх

очекованя. Даколи ся трафила добра робота, но часто были дні, коли напорожньо вышли, ани на хліб і сіль не заробили і надарьмо свої топанкы дерли.

Тыждні ся минали, мороз притуговав і снігы зо двараз драгы присыпали. Івановым камаратам то не было по волі.

- Стоїть того трапіня за такы слабы заробкы? - Роздуме Штефан.

- І я думав, ці ся не побрати домів - підпорив го Андрій.

- Што ты Іване повіш?

- Сьте як маленькы, легко ся вздавате - высміяв ся їм Іван.

- Не мусиш, твоя воля, пересвідчовати ты не будеме, але мы ходем на два-три тыждні майстрованя перерушыме, дефінітивно розгоднув Андрій.

- Я остану. Што єм собі наплановав спробу наповнити. Не могу скламати маму і себе. Ани мій няню нігда пе-ред прекажками ся не вздавали.

Зароблены леї послав мамі по камаратах і выголосив, же спробує ся сам жывотом пробивати, выкушати свої силы і сам перед собов ся освідчити. Ходив, нукав свою роботу... Уж ся зо заробком з никым не ділив. Раз при-шов до великого вароша, іде уліцов, но ништо го не зве, іде кричучі другов, нігде никого. Іде третьов, а ту конечні ґазда му закывав, же дасть дашто оправити. Іванко вой-де на двір, ґазда приніс міскы, котлик і терлечка. Конечні дашто зароблю а може і під зуб ся мі дашто уйде – тішыв ся молодой дрітарь. Зачало ся стмивати і мороз з вітром притуговав. А робота лем начата! Што теперь робити?

Думать Іван. Охабити роботу і понагляти ся до сусідньо-го села ку ґаздови, де ночував або попросити того дідка, ці бы го не переночував? Опросив ся і не обановав, бо ґазда був добрачіско а ґаздыня ші ліпша. І ся поїднали: роботу най спокійно докончіть, місце про спаня ся найде, бо задня хыжа є вольна а ку тому вшыткому ґаздыня му і вечерю понукла. Покры Іван докінчувавав роботу, збачів, же ґаздовы сынове і дівкы сіно носили, коровы, вівці і коні кормили, воду їм носили, стайню чістили.

- Пане ґаздо, то вашы діткы ся так шыковні о худобу ста-рають?

- Кебы мої, дротарю, – чудні вздыхнув ґазда. То служкы і слугове. Я мам лем єдну дівку.

Іван роботу докінчів, помыв руки і одложыв серсан до крошньо.

- Майстре, несподівано зачув голос ґаздыні, нодем подь-те дашто закусити.

Дітарь був голодный, ковалі му уж довше клепали в жо-лудку, бо од самого рана зів лем фалаток хліба з леква-ром. Зато гнедь выкочів до їдалні і стоїть як прибитый. Чудує ся, як мала дітина, або як бортак, аж му дых выра-зило, а очі не може одторгнути од нечekanого чуда: при окні перед зеркалом сидить прекрасна дівка, гласкать чорны волоскы і сама на себе ся усмівать.

Ани дотераз Іван собі не знять ани спомянути, як при-кочів ку столі, сів на столець і што їв. Лем памятає, же дівку обслуговали з многыма таніриками, нукала матірь ей і отець, просили-благали, жебы ходем трошечкы зі-сла, ложечку-дві скоштвала. Засліпений красов дівкы ся майстер спамятав аж рано лежачі на твердій лавці, але його мысль ся од красній дівці не одпутала. Ей краса, усмів, ніжный голос го спроваджав ці ішов по селі, ці їв, ці дроверав. Вечур, хоць був далеко од нью, зась був на дворі ей родичів, під ей окенком і вечеряв при столі коло ей боку.

Добры ґазда і його жена збачили, што ся з Іваном ро-бить, порозуміли, як ся трапить, што пережывать і ся опросили, што думать дале робити.

- Пане ґаздо і мила ґаздыно, я нещастный, стратив єм спаня, смак, сыпе зо себе Ванько. Забыв і на маму, на родне село. Робота ся мі не дарить...Залюбив єм ся до вашой дівкы, выляв трапіня із свого молодого сердця.

- Іванку, мы ті не хцеме плано, знаме што ты трапить, но сам себе мусиш выкушати, ці є твоя любов певна, ці то не є лем штось короткочасове. Радиме взяти свою крошню і одыйти од нас ходем на два тыжні інде ро-бити. Час укаже, ці міцна любов розквітне і дозріє, або лем на болоті стоїть. Як ся пересвідчїш, же любов за-пустила міцне коріння, так ся верни, Іване.

Майстер посмотрив на ґазду і його добру жену, встав і двигнув крошню на плечі.

- Дякую барз шумні, може мате правду. Послухну вас. Іду

ся сам выкушати і на болість сердца одповідь глядати.

Побрав ся знамов драгов, блудив по незнамых стежках, дроверав, латав, ціфровав, але не дарило ся му выгна-ти Марьку з головы і з сердця. Всяды была з ним – при клепаню бляхы, ліпіню пуклины, дроверавно ушка на гор-нятках...Мыв ся, стояла перед ним, їв

- усмівала ся на нього, заслав – будила його сном... Ани не збачів, як минули два тыждні і ближыв ся ку хыжі ей добрых родичів.

- Та єсь ся вернув, Іванку? Привитав го ґазда на дворі.

- Мусив єм. Вшытко ня ку вашой шумній дівці тягать.

Кады ходжу, там ей виджу.

- То нас тішыть, але...

- О тім, мужу мій, аж по вечері, перервала ґаздыня своего мужа.

Кедь наш молодой майстер вошов до хыжы, дівка-па-радница перед зеркалами ся управовала, а кедь ся пе-ред нью поклонив, мило ся усмяла.

- Хыбив єсь мі, Іванку, признала ся перед вшыткыма. Ей слова майстра мило заскочіли.

- І ты, мила Марько, про мене...Без тебе я не годен ани минути...

- Діткы любы, перервав ґазда Іванове вызнаваня, най-перше повечеряїме а по вечері ся о вас побісїдуєме.

Іван ся чув барз щастным, бо по довгых тыжднях сидів по ей боку своей выволеной, по котрій так міцно тужыв і міг ся досыта позерати на ей жывый образок, слухати ей дыханя. Позерав як ложков наберать їдло, як мати і отець приносять стравы і як ей нукають їсти.

Як по вечері родичі спорядили ґраты настала дебата.

- Дарило ся ті, Іване, во світі? - Нечекано опросила ся Марька.

- Дякую, же ся о мене інтересуєш. Я щастный, бо єм ся до тебе залюбив. Барз! Марько...обернув ку ній свій по-гляд і здало ся, же уж-уж клякне перед нью, як перед святыню.

- Признам ся, Іване, же і твоє сердце є мойому миле, же і ты ся мі полюбив, -не чекав майстер такє щастя.

- Діткы нашы! Нараз ся озвав отець, вашы взаємны визна-ня суть нам милы. Ты, Іванку, нам ку сердцу прирос, хоць єсь худобный, але честный, шыковный і робітный, зато ті мусиме мусиме цілу правду повісти, жебы сьме мали чісте сумління перед собов і перед Господом Богом і перед тобов.

- Што буде? Выстрашыв ся майстер. Мі стачить, же Марь-ка є ку мі мила і же не єм про ню легковажний.

- Любов, то на цілый жывот, любов то є велика одповід-ность, несміло припоминать ґазда Іванови.

-Я ся ничого не бою і не буду нігда ся на нич жаловати, одражать незнаму небеспеку Іван. Лем мі дайте за жену вашу Марьку...

- Любов, Іванку, є спочатку сліпа, не смотрить допереду, підпорила ґаздыня мужа.

- Єм здоровый, роботы ся не бою.

- Выслухай нас, майстре. Мы зо женов тыж хочеме, жебы наша дівка была щастна, люблена, но...

-Яке там но? Я присягам...

- Іванку, тепер ся ті здасть вшытко добре, но Марька мать великы недостаткы, котры вас можуть до нещастя...

-Я тому не вірю, скоро закрячав майстер.

-Тішыть нас, же сьте нашли взаємный полемінь любви, але од нашой дівкы ся уж двараз спрашаче одшмарили, бо она лін, смутно, але зретьельно выявив ґазда правду.

- Є то про нас немиле, але она барз лінива і розпещена, додала ґаздыня. Тоты ей хыбы ся нам не дарить змінити а она собі не дасть порадити. Думать, же мы ту вічно будеме коло нью обскаковати і служыти...

- Мі то не на заваді, про мене ей усмів і миле слово буде нагородов і блаженством. Прошу вас, дайте мі Марьку за жену.

- Ні, Іванку! Мы зо женов собі барз цініме твою отворе-ность і честность. Но ты засліпленный любовов, зато мы про тебе маме іщі єдну задачу.

Співы пряшівской молодежи

Окресный конкурс Співы мого роду в Пряшові ся одбыв по обіді 27. 6. 2006 в просторах РОС у Пряшові. Звучали молоды голоса школярів з Основной умелецкой школы М. Мойзеса в Пряшові, котрых на конкурс приправив Мілан Гарбера. Першы раз пришли выпробовати свої співацькы силы і студенты з Інтернату А. Духновича в Пряшові на чєлі зо свойов виховательков Маргітов Семйоновов, котра нєлем приправує своїх вихованців, але пише їм і тексти співанок. Єй попередні вихованці были і на минулых річниках Співів мого роду і здобыли великы успіхы. Успішны на окреснім колі были і „новачковє” зо споминаного интернату, бо зо шєстьох пятеро (Лідія Луцікова зо солом, Луція Дуфалова і Марія Лутеранова з дуом, Растіслав Запах і Мартін Снак з дуом) поступило на цілословєньскый конкурс до Гуменного. Добрі обстали і „зушкарі”, котры тых выступлять на 5. річнику Співів мого роду, якый буде в сєптембрї т. р. Конкурс приготавила РОС, з організачного боку тайомничка Ф. Латова, але вшыткых учасників до Пряшова пришов привитати і выслухати і сам председа РОС В. Противняк.

—ак—

▲ Учасници окресного конкурзу Співы мого роду в Пряшові.

14. юна. 2006 р. на Василя ся в рєштаврації Агат одбыв святочный акт – одкрытя памятной табы Васильови Туркови, першому председови Русиньской оброды, першому председови Світового конгрєсу Русинів і довгорічному драматургову ДАД в Пряшові. Ініціатором той ідеї був **Мілош Карасек**, довгорічний сполупрацівник ДАД в Пряшові і самого В. Турка. Його ідею рады підпорили і **сынове В. Турка Роман і Віктор**.

З того місця героїскы атаковав марность бытя Василь Турок-Гетеш (1940–2005), русиньскый драматург і учитель вшыткых нас. Такой текст по словєньскы і по русиньскы є написаный на памятной таблі, котра висить прямо над столом, де сидів небогый В. Турок, і де, як на одкрытя табы повів М. Карасек, приймав цінны навщывы, де ся родили плодны іншпірації про театр і рады про розвой русиньской культуры і їх бытя.

На памятку Василя Турка

На споминанім памятным акті, окрем родины В. Турка, герців ДАД, Габурчанів, приятелів і сїмпатизантів В. Турка, у великій мірі была заступлена меджінародна репрезентация Русинів з Польска (О. Дуц-Файфер і кол.), Юрко Фірцак, председа Русинів в Румуньску з

колективом, Валтер Орєніч зо жєнов, Річ Кастєр, шеф-редактор новинок Новый русиньскый час з Америки, представителі Крайского уряду в Пряшові на чєлі з Й. Полачком і многы визначны особыности спомєджі русиньскых організаций, представителі культурного, політичного і сполочєньского жывота на Словєньску і за границями нашого штату.

По офіціалній части люде посїдали поза столы на гостину і думали, што бы Васильови на мєнины заспівати, котру співанку мав найрадше. Правда, же выграла тота, котра была споєна з його родным крайом і котру він любив найчастіше співати – Камаєна, там я ся народив...

—ак—

Слїдами сполочной історії Русинів Словєньска і бывшой Підкарпатской Русі

27. 5. 2006 ся повный автобус Русинів і їх сїмпатизантів з Кошыць выдає на Україну слїдами сполочной історії Русинів Словєньска і бывшой Підкарпатской Русі.

А зато, же рєлігія зостала про карпатських Русинів (на Закарпатській Україні їх жыє коло 650 000) най бы жыли хоцьде, є найважнішым аспектом їх жывота, выправили сьме ся переважні по слїдах сполочной церковной історії.

Сполочна церковна історія Русинів і бывшой Підкарпатской Русі была до 19.ст., коли ся Мукачевска єпархія розділила на Пряшівску, Гайдудорожску і Сатумарску. На самій границі України нас чекав архїдиякон о. Маріян Медвідь із Кошыцкого апостольского ексархату, котрый є в тім часі в службах Владыкы Шашіка в Мукачевській єпархії.

Добрі приправєный план нашого путованя ся зачав в Ужгородьскім катедралнім соборі, де ся находять моцї Блаженого єпископа Теодора Ромжы, мученика за віру, котрого в 1947 р., як молодого (умєр 36-річний) і харизматичного єпископа замордовали на розказ НКВД. 27.6.2001 р. єпископа Теодора св. отец Ян Павел II. выголосыв за благословєного.

З катедралного собору сьме ся побрала на Ужгородьскый замок де в 1646 р. був підписаный подля Грекокатолицькой церкви важный документ – Ужгородьска унія. Там сьме попозєрала експозицію русиньской культуры (крої, музичны інштрументы і виробкы русиньских народных ремєселників).

В Ужгороді нам о. Маріян указав місця, визначны про нашу сполочну історію (о. і. і василіаньскый монастырь, де короткый час побывав

Блаженный Владыка Павел). Дорога до Мукачева нам знова припомянула нашу сполочну історію але і сучасны проблемы українской грекокатолицькой церкви.

В Мукачеві сьме виділи руїны Мукачевского замку, на правім березі Латориці – на Чернєчій горі, де лежить єден з найстаршых василіаньских монастырів в централній Европі, припомянули сьме собі історію, котра є звязана із перебиваньом Благословєного Владыкы П.П.Гойдїча в тім монастырі в роках 1922-1923.

До монастыря на Чернєчій горі вступив в 1932 році як 14-річний і недавно помершый о. Маріян Поташ, ЧСВВ.

Монастырь на Чернєчій горі був колись резиденційов єпископів Мукачевской єпархії.

В минулім часі были Мукачевскій єпархії підряджєны і василіаньскы монастырі в Краснім Броді, на Буковій горі, в Маріяповчї і далшы монастырі в Румуньску.

Акцію зорганізовала МО РОС у Кошыцах.

Марія Біцкова, Фото Міряма Біцкова

▲ Кошыцькы Русины при путованю по Закарпаттю